

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA ŠPORT
Športno treniranje

MODEL USPOSABLJANJA NOGOMETNIH SODNIKOV V SLOVENIJI

MENTOR

Jakob Bednarik, izr. prof. dr.

RECENZENT

Marjeta Kovač, doc. dr.

KONZULTANT

Zdenko Verdenik, doc. dr.

AVTOR DELA

Gregor Koglot

Ljubljana, 2007

IZVLEČEK

V pričujočem diplomskem delu je predstavljena vloga sodnika v nogometni igri. Nogometni sodnik velja za enega najpomembnejših akterjev na nogometnem igrišču, saj se nobena tekma uradnega tekmovanja ne more odigrati brez niti enega usposobljenega sodnika.

Pri svojem diplomskem delu sem se posluževal predvsem metod zbiranja podatkov. V največji meri je bila uporabljena metoda intervjuja in zbiranje različne strokovne literature na temo usposabljanja kadrov v športu in njene problematike. Opazil sem, da je aktivnost nogometnega sodnika zelo malo raziskana in je gradiva v zvezi s to dejavnostjo zelo malo.

Glavni cilj in namen diplomske naloge je izvedba hipotetičnega modela usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji, ki bi bil v skladu s Pravilnikom o usposabljanju strokovnih delavcev v športu, saj Nogometna zveza Slovenije (NZS) trenutno nima ustreznega potrjenega programa usposabljanja nogometnih sodnikov. Z analiziranjem modela usposabljanja nogometnih sodnikov Evropske nogometne zveze (Uefe), ki je določen s Konvencijo o usposabljanju nogometnih sodnikov, sprejete na 30. zasedanju Uefe 23. marca 2006 v Budimpešti, sem ugotovil, da je sistem usposabljanja Uefe lahko vgrajen v naš sistem in ga NZS v neki meri že izvaja.

Trenutno se v Sloveniji ustrezno usposobljenost po merilih za usposabljanje strokovnih delavcev v športu uveljavlja le za nogometne sodnike mednarodnega ranga. Ugotovil sem, da bi bilo smiselno uvesti takšen sistem že na samem začetku usposabljanja nogometnih sodnikov ter tako dvigniti kakovost, ambicije in motivacijo za takšen poklic. Med drugim bi takšen model usposabljanja nogometnemu sodniku omogočil, da bi z osvojenjo drugo stopnjo usposabljanja svojo dejavnost opravljal samostojno, kot zasebni športni delavec v delovnem razmerju samozaposlitve.

Ključne besede: nogomet, nogometni sodnik, usposabljanje, zasebni športni delavec

ABSTRACT

In my diploma thesis is presented the role of the referee in the football match. The referee has one of the most important role on the football field since no match in official competitions can be played without even one qualified referee.

The main method used in writing the thesis was the method of data gathering. To a large extent I used the method of interview and the method of reviewing the literature on training of workers in sport, with corresponding problems. I noticed that the activity of the referee is scarcely researched and that there is little literature regarding this activity.

The main objective and purpose of the diploma thesis was to create a hypothetical model for training of referees in Slovenia that would be consistent with the Rules on training of professional workers in sport, since the Football Association in Slovenia does not have a suitable approved training program for referees at the moment. Analysing the model of training of Uefa referees, defined in the Convention on training of referees, adopted on the 30th Uefa session, on March 23rd 2006 in Budapest I stated that the Uefa training system could be applied in our system and that the Slovenian Football Association already uses it in a certain degree.

At the moment the training of professional workers in sport according to the required standards is being carried out only for international referees. I ascertained that it would be reasonable to introduce such system right at the beginning of the training of referees and in this way to raise the quality and the ambitions, as well as the motivation for this profession. Besides, such model of training would enable the referee to reach the second degree certificate of qualification and in this way to perform this activity independently, as a private worker in sport, in the form of self-employment.

Key words: football, referee, training, private worker in sport

ZAHVALA

Za pomoč pri izdelavi diplomskega dela se zahvaljujem vodstvu Nogometne zveze Slovenije in Zveze nogometnih sodnikov Slovenije, ter vsem, ki so mi stali ob strani in verjeli vame.

KAZALO

1.0 UVOD	7
2.0 PREDMET IN PROBLEM DELA	9
3.0 NAMEN IN CILJI	10
4.0 DELOVNE HIPOTEZE	11
5.0 METODE DELA	12
6.0 ZGODOVINA IN ORGANIZIRANOST NOGOMETA	13
6.1 Kratka zgodovina nogometa in pravil nogometne igre.....	13
6.2 Nadzor nad pravili, International F.A. Board, FIFA in UEFA.....	15
6.3 Organiziranost nogometa v mednarodnih in slovenskih okvirih.....	18
7.0 NOGOMET KOT PRODUKT	22
7.1 Nogomet kot socialni fenomen.....	22
7.2 Preobrazba nogometa.....	22
7.2.1 Pravne spremembe.....	23
7.2.2 Finančne spremembe.....	23
7.2.3 Gospodarske spremembe.....	24
8.0 NOGOMETNI SODNIK	26
8.1 Vloga nogometnega sodnika skozi čas.....	26
8.2 Kriteriji uspešnosti sodobnega nogometnega sodnika.....	27
8.3 Dejavniki, ki vplivajo na sodnikovo odločitev.....	28
8.4 Umestitev sodniškega dela v športu.....	31
8.4.1 Športni poklici v EU.....	31
8.4.2 Športni poklici v Sloveniji in poklic športnega sodnika.....	32
8.4.3 Strokovno delo v športu.....	33
8.4.4 Strokovno-organizacijsko delo in uvrstitev sodniškega dela v športu.....	35
8.4.5 Profesionalizacija nogometnih sodnikov.....	36
9.0 IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE V ŠPORTU	39
9.1 Model usposabljanja strokovnih delavcev v športu v Sloveniji.....	39
9.2 Program usposabljanja strokovno-organizacijskega dela v športu.....	41
9.2.1 Licenciranje.....	43
9.2.2 Vsebina modulov.....	43
9.2.3 Namen usposabljanja strokovno-organizacijskih delavcev v športu.....	44
9.3 Model usposabljanja nogometnih sodnikov Uefe.....	45
9.4 Model usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji.....	52
9.4.1 Analiza modela usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji.....	52
9.4.2 Organiziranje nogometnih sodnikov v Sloveniji.....	52
9.4.3 Splošni pravilnik Zveze nogometnih sodnikov Slovenije.....	52
9.4.3.1 Splošne odločbe pravilnika ZNSS.....	52
9.4.3.2 Kategorizacija (strokovni nazivi) sodnikov velikega nogometa.....	53
9.4.3.3 Strokovno izobraževanje.....	55
9.4.3.4 Liste sodnikov.....	56
9.5 Model usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji po Pravilniku o usposabljanju strokovno-organizacijskih delavcev v športu.....	57
10.0 POKLIC NOGOMETNEGA SODNIKA IN SAMOZAPOSLITEV	59

10.1 Pridobitev statusa.....	59
10.1.1 Prijava v davčni register in zahtevek za normirane stroške.....	59
10.1.2 Socialno zavarovanje.....	60
10.2 Izdajanje računov.....	61
10.3 Odnos države do zasebnega dela v športu.....	62
10.3.1 Izračun prejemkov nogometnih sodnikov.....	64
10.3.2 Primer obračuna davkov in prispevkov ter prejemkov nogometnega sodnika po podjemni pogodbi.....	65
11.0 ZAKLJUČEK.....	67
12.0 LITERATURA IN VIRI.....	69

1.0 UVOD

Šport je danes še veliko več kot le način krepitev našega telesa in duha. Razvoj športa v polpreteklem obdobju je prisilil nekatere vede, da so obrnile pozornost tudi v to pomembno sfero življenja. Znanstvena podpora športu, kot jo poznamo danes, je bila še pred nekaj leti nepredstavljiva. Zasluge za to lahko iščemo tudi in predvsem v dejstvu, da se v športu obrača vedno več denarja. S prehodom iz tranzicije v kapitalizem se je tudi šport, kot pomembna in neizogibna domena današnjega življenja, podredil ekonomskim zakonitostim. Na veljavi je pridobil ekonomski pomen športa. Danes je šport napredoval do te mere, da je v nekaterih svojih delih enakovredna gospodarska panoga vsem drugim. Šport je lahko poklic, vir dohodka in zaslužka, tako športnikov kot tudi vseh okoli njih.

Nogomet je ena izmed najmnogičnejših in najatraktivnejših športnih panog. Vrhunski nogomet v Evropi in tudi pri nas postaja zelo resen posel in dejavnosti nogometnih klubov so vse bolj podobne storitvenim podjetjem. Temu primerno naraščajo tudi pričakovanja s strani gledalcev, navijačev, trenerjev, igralcev, sponzorjev ter medijev in ostale javnosti. Nogometno okolje se mora, da bi bilo uspešno, kar se da hitro in fleksibilno prilagajati zahtevam moderne družbe.

Nogometni sodniki so tako kot nogometni igralci, oziroma včasih še bolj, deležni javne diskusije in kritike s strani gledalcev, navijačev, trenerjev in nenazadnje tudi medijev. Poklic nogometnega sodnika je tako v javnosti kot v medijih nemalokrat oblaten, saj predvsem vodstva poraženih ekip in igralci velikokrat zvalijo krivdo za poraz na sodnika. Z uvajanjem licenčnega sistema v slovenski nogometni klubski prostor po direktivah Uefe postaja nogometno okolje vedno bolj transparentno in varno.

Usposabljanje nogometnih sodnikov v Sloveniji trenutno urejata Splošni pravilnik nogometnih sodnikov in Konvencija o usposabljanju nogometnih sodnikov Evropske nogometne zveze (v nadaljevanju Uefa), h kateri se je pridružila tudi Nogometna zveza Slovenije (v nadaljevanju NZS). Z analiziranjem modela usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji in modela usposabljanja nogometnih sodnikov Uefe bom v diplomskem delu poskušal prikazati hipotetični model usposabljanja nogometnih sodnikov, ki bi bil v skladu s Pravilnikom o usposabljanju strokovnih delavcev v športu.

Diplomsko delo je razdeljeno na tri temeljne dele. V prvem delu, ki zajema drugo in tretje poglavje, želim predstaviti zgodovino nogometne igre. V tem poglavju sem tudi predstavil, kako se je vloga nogometnega sodnika spreminjala skozi čas ter organiziranost nogometa v mednarodnem in slovenskem okviru. V tretjem poglavju sem nato prikazal, kateri so glavni vzroki za spremembe v svetu nogometa v zadnjih letih.

V drugem sklopu, ki zajema četrto poglavje, je predstavljena vloga sodnika v nogometni igri, kaj vse lahko vpliva na uspešnost njegovega dela, katere so glavne značilnosti dobrega nogometnega sodnika in kam umeščamo poklic nogometnega sodnika (športnega sodnika) pri nas in kam po Evropski klasifikaciji športa in s športom povezanih ekonomskih aktivnosti.

V tretjem, zadnjem sklopu, ki zajema peto in šesto poglavje, bom predstavil model usposabljanja strokovnih delavcev v športu v Sloveniji. Z analizo modela o usposabljanju nogometnih sodnikov v Sloveniji in modela o usposabljanju nogometnih sodnikov Uefe sem nato poskušal izoblikovati model usposabljanja nogometnih sodnikov, ki je v skladu s Pravilnikom o usposabljanju strokovnih (strokovno-organizacijskih) delavcev v športu. V tem delu sem tudi prikazal, kakšne so obveznosti nogometnega sodnika v primeru, da se samozaposli, za njegovo dejavnost. Diplomsko delo bom zaokrožil s hipotetičnim izračunom in z analizo prejemkov v primeru sklenjenega delovnega razmerja samozaposlitve ter podjetne pogodbe. Opazili bomo tudi, kakšen je odnos države do zasebnega dela v športu.

2.0 PREDMET IN PROBLEM DELA

Po Evropski klasifikaciji športa in s športom povezanih aktivnosti (EOSO, 1999) naj bi aktivnosti v športu delili na športne aktivnosti, neposredno povezane s športom, in s športom povezane aktivnosti, ki so nujne za izvajanje športa oziroma jih šport posredno ustvarja. Poklic športnega sodnika tako v Evropski uniji (v nadaljevanju EU) kot tudi v Sloveniji uvrščamo med športne poklice, neposredno povezane s športom. Po 26. členu Zakona o športu pa poklic športnega sodnika spada v skupino strokovno-organizacijskih del v športu. Na podlagi 16. člena Zakona o športu je Strokovni svet Republike Slovenije za šport (v nadaljevanju SSRSS) sprejel Pravilnik za usposabljanje strokovnih delavcev v športu. Po tem pravilniku je ustrezna usposobljenost za opravljanje nalog v športu, kot zasebni športni delavec, najmanj usposobljenost druge stopnje določenega programa, ki ga potrdi SSRSS.

Usposabljanje nogometnih sodnikov v Sloveniji trenutno urejata Splošni pravilnik nogometnih sodnikov in Konvencija o usposabljanju nogometnih sodnikov Uefe, ki je bila sprejeta na 30. zasedanju Uefe 23. marca 2006 v Budimpešti. Ker NZS trenutno nima ustreznega potrjenega programa usposabljanja nogometnih sodnikov, je namen diplomske naloge izdelati hipotetični model usposabljanja nogometnih sodnikov, ki bi bil v skladu s Pravilnikom o usposabljanju strokovnih delavcev v športu. S takšnim programom usposabljanja, ki bi ga potrdil SSRSS, bi nogometni sodnik lahko zaprosil za status zasebnega športnega delavca, kar bi tako njemu kot tudi izplačevalcu po novem Zakonu o dohodnini (v nadaljevanju Zdoh-1) najverjetneje prineslo kar nekaj ugodnosti. Takšen model usposabljanja bi nogometnim sodnikom torej omogočil, da bi z osvojenjo drugo stopnjo usposabljanja svojo dejavnost lahko opravljali samostojno kot zasebni športni delavci v delovnem razmerju samozaposlitve. Med drugim bi slednje naziv nogometnega sodnika postavilo v skupino športnih poklicev v pravem pomenu besede. Poklic nogometnega sodnika bi tudi v očeh javnosti in medijev postal bolj profesionalen in verodostojen.

3.0 NAMEN IN CILJI

Po Pravilniku za usposabljanje strokovnih delavcev v športu, ki ga je na podlagi 16. člena Zakona o športu sprejel SSRSS, je ustrezna usposobljenost za opravljanje nalog v športu kot zasebni športni delavec, najmanj usposobljenost druge stopnje določenega programa, ki pa ga mora potrditi SSRSS. Ker NZS trenutno nima ustreznega potrjenega programa usposabljanja nogometnih sodnikov, je bil namen te diplomske naloge izdelati hipotetični model usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji, ki bi bil v skladu s Pravilnikom o usposabljanju strokovnih delavcev v športu z upoštevanjem smernic, ki jih uvaja Konvencija Uefe o usposabljanju nogometnih sodnikov.

Glavni cilji preučevanja diplomske naloge so:

1. Analiza trenutnega modela usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji
2. Analiza modela usposabljanja nogometnih sodnikov Uefe, ki ga ureja Konvencija za usposabljanje in organiziranje nogometnih sodnikov
3. Izvedba hipotetičnega modela oziroma programa usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji, ki bi bil v skladu s Pravilnikom o usposabljanju strokovnih (strokovno-organizacijskih) delavcev v športu

4.0 DELOVNE HIPOTEZE

H11

Na podlagi obstoječega modela usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji nogometni sodnik ne more pridobiti statusa samostojnega športnega delavca.

H12

Obstoječi model usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji ni v skladu s Pravilnikom o usposabljanju strokovnih (strokovno-organizacijskih) delavcev v športu.

H21

Model usposabljanja nogometnih sodnikov Uefe uvaja mnogo novih smernic v usposabljanje nogometnih sodnikov.

H22

Model usposabljanja nogometnih sodnikov Uefe ni v skladu s Pravilnikom o usposabljanju strokovnih (strokovno-organizacijskih) delavcev v športu v Sloveniji.

H31

Hipotetični model usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji, ki je v skladu s sprejeto Konvencijo Uefe o usposabljanju nogometnih sodnikov in s Pravilnikom o usposabljanju strokovnih (strokovno-organizacijskih) delavcev v športu, bo naziv nogometnega sodnika postavil v skupino športnih poklicev v pravem pomenu besede.

H32

Model usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji, ki je v skladu s sprejeto Konvencijo Uefe o usposabljanju nogometnih sodnikov in s Pravilnikom o usposabljanju strokovnih (strokovno-organizacijskih) delavcev v športu, se z vidika dohodninske problematike izplača tako sodnikom kot tudi NZS-ju oziroma izplačevalcu dohodka.

Opomba:

Ker diplomska naloga ni raziskovalnega značaja, bom hipoteze preverjal neeksaktno: na osnovi pridobljenih informacij.

5.0 METODE DELA

Pri svojem diplomskem delu sem se posluževal predvsem metod zbiranja podatkov in teoretičnega raziskovanja. V največji meri je bila uporabljena metoda intervjuja in zbiranje različne strokovne literature na temo usposabljanja kadrov v športu in njene problematike. Pri obravnavi in ugotovitvah sem si pomagal z metodami analize, sinteze, primerjave in opisovanja.

6.0 ZGODOVINA IN ORGANIZIRANOST NOGOMETA

6.1 Kratka zgodovina nogometa in pravil nogometne igre

Nogometu podobne igre so zgodovinsko dokumentirane na vseh koncih sveta, medtem ko najzgodnejše oblike tega športa niso znane. Zаметki nogometa so se hkrati pojavili na Kitajskem, v Južni Ameriki in Mezopotamiji. Na Kitajskem so s kamnito žogo nogomet igrali že v neolitu, iz obdobja dinastije Han (206 pr. n. š. - 220 n. š.) pa je znan *cu ju*, katerega pravila so zelo podobna današnjemu nogometu. Urjenje z žogo je bilo tedaj tudi del vojaškega učnega programa. Okrog leta 600 n. š. v obdobju dinastije Tang je igra izgubila vojaški pomen, Kitajci so iznašli usnjeno žogo, s katero je igra postala bolj dinamična in imela več taktičnih značilnosti današnjega nogometa. Tudi v Srednji Ameriki so visoko razvite indijanske kulture gojile igro z žogo, ki je do določene mere imela podobnosti z nogometom. Indijanci v Čilu so igrali *pilimatum*, tisti iz Patagonije pa *tchoekah*. Žoga je simbolizirala sonce in zato ni smela pasti na tla. Po končani igri so Maji zmagovalce ali vsaj del moštva žrtvovali bogovom. Pri Aztekih pa je takšna usoda doletela poraženo ekipo. V Grčiji so tudi našli naslikane dokaze o tem, da so nogometu podobno obliko udejstvovanja gojili že v antiki: predvsem Špartanci so igrali "pranogomet" oziroma *episcyros*, stari Rimljani pa so podobno igro poznali kot *harpastum*. Med keltskimi narodi na britanskem otočju so nogomet začeli igrati okrog leta 1000 n. št., pogosteje pa so ga igrali v 13. st. na škotskem in angleškem podeželju. Sredi 13. st. so v Italiji začeli igrati t. i. *calcio* in *soule* v Franciji. Obe igri sta bili nasilnejši in krutejši od sodobnega nogometa, saj so pravila, ki so bila stvar dogovora nasprotujočih si ekip, za doseg zadetka dovoljevala praktično vse. Tako se je igra nemalokrat končala z zlomi, včasih pa tudi s smrtnimi primeri. V poznem srednjem veku se je tako v Evropi razvila igra z žogo, ki je imela več značilnosti borilnih športov kot pa današnjega nogometa. V Angliji so že takrat bili bližje sodobnemu nogometu, le da so v precej grobi igri boja z žogo sodelovale cele vasi. Cilj je bil žogo spraviti skozi mestna vrata nasprotne ekipe. Pomembno je ravno dejstvo, da sta si v ljudskem nogometu poznega srednjega veka nasproti stali moštvi s homogeno socialno strukturo: ena vas proti drugi, mesto proti vasi, višji razred proti nižjemu itd. Nogomet je tako že odražal tedanje družbene odnose, kjer so se ljudje pričeli združevati v cehe, klane in manjše družbene strukture. Giulianotti (1999) pravi, da je ljudski nogomet pomagal vzdrževati socialni red in služil kot sredstvo socialne integracije na lokalni ravni (Giulianotti, 1999).

Kot smo opazili, je bil nogomet skozi stoletja zelo grob, nasilen in neorganiziran šport. Začetek sprememb se je zgodil šele v začetku 19. stoletja, ko je šolski nogomet v slovitih javnih šolah postal običaj. Nogomet je bil eden od športov, ki so jih angleške javne šole in univerze izbrale za krepitev telesa, preizkus hrabrosti in razvoj samodiscipline. Tu je glavna prelomnica, kjer je bilo v nogomet mogoče vpeljati novosti oziroma izboljšave. Ker še vedno ni bilo neke standardizirane in organizirane oblike igre, so bila pravila razmeroma svobodna in enostavna. Vsaka šola je tako razvijala svoje prilagoditve, ki so se v glavnem razlikovale glede na igrišče, ki je bilo na voljo. Tako je vsaka šola imela svojo obliko igre, ki je bila odvisna od okoliščin in zmožnosti. Londonski šoli Charterhouse in Westminster sta omejili igro na manjša dvorišča in sta bili naklonjeni igri z veliko preigravanja. Šoli Cheltenham in Rugby pa sta za igro uporabljali odprto polje in

sta gojili slog igre z veliko prerivanja (Šajn, 2007)

Prva standardizirana pravila za organizirano igro je leta 1846 spisal ravnatelj šole Rugby. Ta pravila so bila zelo groba, saj so dovoljevala: brcanje nasprotnikovih nog pod kolena, pod pogojem, da nasprotnika drugi niso držali na mestu, ko so ga brcali v goleni; igranje z roko itd. Takšno vrsto nogometa so nekatere šole privzele, druge pa so jo zavračale in so dajale prednost brcanju žoge ter prepovedale njeno nošenje. Šoli Westminster in Charterhouse sta nasprotovali igranju z roko in tvorita jedro, iz katerega se je ta vrsta nogometa začela širiti (Šajn, 2007).

Potreba po univerzalnem načinu igre se je pojavila, ko so študentje prešli na univerze in igrali po pravilih, ki so se uporabljala v njihovih javnih šolah. Ker je nastal vsesplošen kaos, je univerza v Cambridgeu imenovala komisijo, da bi razvila igro, ki bi vsebovala najboljše značilnosti iger, igranih v javnih šolah. Glavni razkol je bil med udarjanjem žoge z nogo in preigravanjem ter med nošenjem žoge z dovoljenim telesnim napadom na nasprotnika za pridobitev posesti nad žogo. Komisija je dala prednost prvemu načinu igre. Pravila iz Cambridgea so postala glavni referenčni vir, ko je novoustanovljena angleška nogometna zveza leta 1863 sprejela univerzalna pravila v štirinajstih poglavjih. Tistega leta se je na univerzi Cambridge pojavila pobuda za uveljavitev nekaterih enotnih standardov in pravil, ki bi bili sprejemljivi za vsakogar. Ker je večina izrazila nestrinjanje z nošenjem žoge, je skupina Rugby izstopila. Odločilna pobuda je bila tako sprejeta 26. oktobra 1863 v Londonu, ko so se predstavniki enajstih londonskih klubov (prvi nogometni klub Sheffield Wednesday club so ustanovili tamkajšnji študentje leta 1855) in šol srečali, da bi vzpostavili osnovna pravila, ki bi bila sprejemljiva za vse navzoče in bi se uporabljala za vodenje tekem med njimi. Na tem sestanku pa so tudi ustanovili Nogometno zvezo Anglije. Predstavniki Rugby sloga, ki so bili v manjšini, so 8. decembra leta 1863 dokončno odšli: rugby in nogomet sta se tega dne dokončno ločila. Povsem ločila pa sta se šest let kasneje, ko je bila v nogometna pravila vključena odločba, ki je prepovedala kakršnokoli igranje žoge z roko. Po tem letu so si sledile spremembe pravil oziroma odločbe, ki so s časoma odvrnile nogomet od grobsti, nasilja in zmešnjave. Tako se je leta:

- 1866 prvič odigrala tekma, ki je trajala 90 minut: med Londonom in Sheffieldom.
- 1872 so standardizirali obseg in težo žoge,
- **1891** so uvedli kazenski udarec. Sodnik je bil najprej ob strani igrišča, na katerega sta se obrnila (angl. "refer to", od tod angleško "referee"), če se nista mogla sporazumeti, dva nevtralna rabsodnika na igrišču, po eden za vsako ekipo, ki sta presojala na osnovi pritožb "svoje" ekipe. Ker je takšna rešitev povzročala dolge zaplete in številne pritožbe, je leta 1891 sodnik vstopil na igrišče. Sodnik je od tedaj postal stalna figura v igri in oseba z vsemi pravicami dosoditi kazenske ali proste udarce, izključiti igralce itd. Poprejšnja dva rabsodnika pa sta se umaknila ob stran igrišča in postala mejna rabsodnika. Tega leta so uvedli tudi mreže, s čimer so po uvedbi prečke namesto vrvi leta 1875 dokončali oblikovanje vrat.
- 1902 je bila sprejeta odločitev, da se dosodi kazenski udarec za prekrške znotraj prostora, širokega 44 jardov, in do 18 jardov od vrat, s čimer smo skupaj z kazenskim in vratarjevim prostorom dobili takšne označbe igrišča, kot jih poznamo danes. Izjema je le krožni lok na kazenskem prostoru, ki je bil uveden

leta 1937.

- Po letu 1912 vratarji niso smeli igrati z roko izven kazenskega prostora, leta 1920 je bil odpravljen ofsajd po vmetavanju (Šajn, 2007) itd.

Nogomet se je tako usmeril k bolj odprti in dinamični igri, ki je na eni strani igralcem omogočala pokazati znanje pri nadzorovanju žoge ter na drugi spodbujala taktični razvoj v kolektivni igri. Leta 1938 so Stanleya Rousa, tedaj sekretarja angleške nogometne zveze in kasnejšega predsednika Mednarodne nogometne zveze (v nadaljevanju Fifa), določili, da posodobi več kot pol stoletja stare spremembe in dopolni prvotnih pravil. Nalogo je opravil zelo učinkovito, saj se je šele 60 let kasneje (leta 1997) pojavila potreba po ponovni poenostavitvi jezika. Šele po letu 1990 je International Football Association Board spremenil nekatera pravila, da bi preprečil nezaželene trende v nogometni igri, ki odvrčajo gledalce od nogometnih tekem. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja so analize pokazale zaskrbljujoč padec števila gledalcev na nogometnih tekmah, saj se je v nogometni igri preveč poudarjalo obrambno usmerjeno taktiko z ustavljanjem nasprotnika na kakršenkoli način. Priljubljenost in komercializacija nogometa sta vodila do vse večjega profesionalizma in posledično do čedalje večje pomembnosti rezultata za vsako ceno, kar pa je začelo nekako škoditi nogometnemu spektaklu (Šajn, 2007)

V ta namen so leta 1990 dopolnili pravilo ofsajda tako, da daje prednost napadalcu: če je v liniji s predzadnjim obrambnim igralcem ni več v ofsajdu. Obenem je istega leta t. i. "profesionalni prekršek", ki prepreči nasprotniku čisto priložnost za zadetek, postal prekršek za izključitev. Kljub tem spremembam so taktike na svetovnem prvenstvu (v nadaljevanju SP) v Italiji leta 1990 zahtevale nadaljne spremembe. Tako je Board leta 1992 vratarjem prepovedal igrati z roko, če jim je žogo namerno podal soigralec, leta 1998 pa je silovit štart od zadaj postal prekršek za izključitev. Nasilni štarti, izgubljanje časa, namerni prekrški in simuliranje se zdaj strogo kaznujejo. Analize sprememb pravil in določil so pokazale, da so pripomogle k daljšemu času čiste igre, k večji zaščiti napadalcev in posledično tudi k večjemu številu zadetkov. (Šajn, 2007)

6.2 Nadzor nad pravili, International F.A. Board, FIFA in UEFA

Angleški nogometni zvezi so sledile ustanovitve škotske (1873), valižanske (1875) in irske (1880) nogometne zveze. S tem je tudi prišlo do prvih mednarodnih tekem, kar pa je povzročilo, da je angleška nogometna zveza predlagala višje nadzorno telo, ki bi bilo zadolženo za pravila nogometne igre. Drugega junija leta 1886 je bil tako organiziran prvi sestanek International F.A. Boarda, ki ima pooblastila, da nadzoruje pravila (Šajn, 2007).

Počasi se je sodobni nogomet začel širiti izven Velike Britanije in se je kaj kmalu razširil na vse konce sveta. V glavnem so sodobni nogomet v svet (britanske kolonije in države, s katerimi je trgovala Velika Britanija) ponesli angleški gentlemani, vojaki, študentje in trgovci. Nogomet se je širil bolj na podlagi ekonomskih povezav med državami in ne toliko s pomočjo kolonialnih vezi. Nogomet v sebi nosi kulturni vpliv industrijske družbe, angleške delavske kulture in njihovega izobraževalnega sistema. V različnih kulturah se je s tako hitrostjo razširil zaradi priljubljenosti med delavskim razredom in

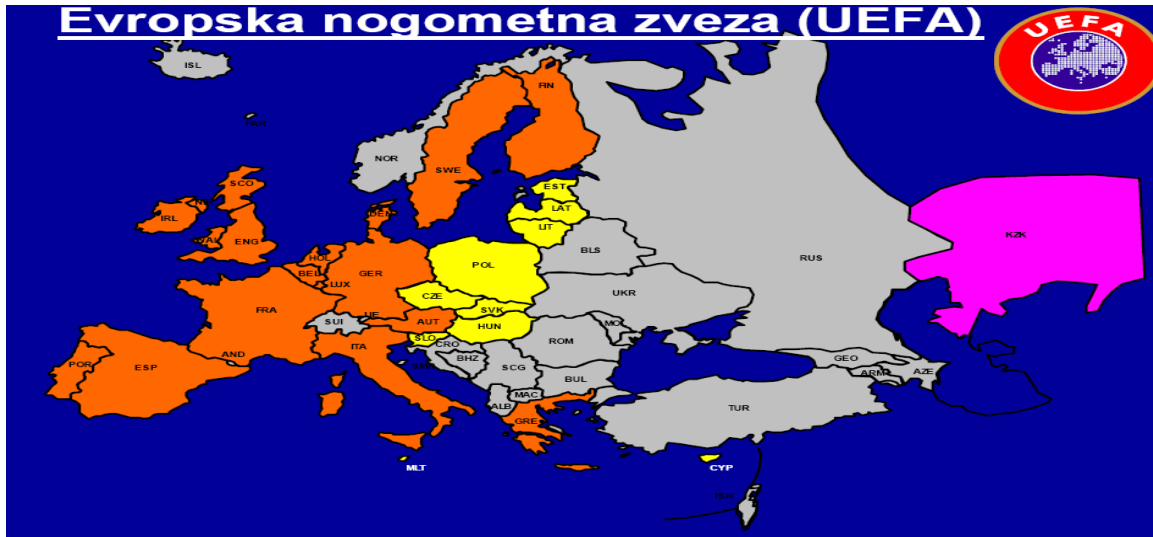
vključenosti v sistem izobraževanja. Igrali so ga namreč izobraženi, neizobraženi, pripadniki nižjega, srednjega in višjega razreda (Šajn, 2007).

Sledile so ustanovitve nogometnih zvez: nizozemska in danska (1889), novozelandska (1891), argentinska (1893), čilenska (1895), švicarska in belgijska (1895), italijanska (1898), nemška in urugvajska (1900) itd. Med drugim so se v nogometu že pomerili na drugih olimpijskih igrah moderne dobe v Parizu leta 1900, kjer so olimpijski prvaki postali Britanci. Maja leta 1904 je bila ustanovljena Fifa (Federation Internationale de Football Association). Sestavljalo jo je sedem članic: Francija, Belgija, Danska, Nizozemska, Španija (predstavljal jo je FC Madrid), Švedska in Švica. "Mednarodna nogometna družina" se je iz leta v leto širila tako, da je v letu 1912 bilo v njej včlanjenih že 21 nacionalnih nogometnih zvez. V Fifo je danes včlanjenih že kar 207 nacionalnih nogometnih zvez. Ko so se tudi štiri britanske zveze (angleška, valižanska, škotska in irska) leta 1913 pridružile Fifi, je bila tudi Fifa sprejeta v International F.A. Board s pravico glasovanja, tako da je imela vsaka članica Boarda po en glas; skupaj torej pet. Šele leta 1958 se je to razmerje spremenilo: Fifi so bili dani štirje glasovi, britanske zveze pa so obdržale vsaka po enega (skupaj osem). Board se sestaja vsako leto in odloča o predlaganih spremembah pravil igre ter o drugih zadevah, če jih predlagajo njegove članice. Sprememba je sprejeta, če le-ta dobi vsaj tri četrtine izmed vseh glasov. Do sprememb brez podpore Fife torej ne more priti. Cilji Boarda so pospeševanje razvoja in nadzorovanje nogometa, zaščita nogometa, spodbujanje prijateljskih odnosov, preprečevanje diskriminacije in odločanje o razlikah ali morebitnih sporih, ki bi se pojavili med posameznimi nacionalnimi zvezami (Šajn, 2007).

V švicarskem Baslu je bila 15. junija leta 1954 ustanovljena Uefa (The Union des Associations Europeennes de Football). S tem dnem je tudi Evropa pridobila svojo nogometno organizacijo. Po kongresu junija leta 1992 v Göteborgu je izvršni komite Uefe sprejel NZS v začasno članstvo, leta 1993 pa je NZS postal polnopravni član Uefe. Zdaj ima Uefa 52 članic.

Evropska nogometna organizacija je bila ustanovljena z namenom, da se organizira tekmovanja za evropske klube in nacionalne zveze. Tako so na prvem kongresu na Dunaju, 2. marca leta 1955, dali življenje prvemu tekmovanju evropskih klubov za evropski pokal (današnja liga prvakov). Z nastankom EU-ja je prišlo do prestrukturiranja v evropskem nogometu. Pravna merila in rzsodbe so prodrle tudi v svet nogometa. Med drugim Uefa dviguje nivo nogometa s tem, da postavlja merila (npr.: licenciranje nogometnih klubov, Konvencija o usposabljanju nogometnih sodnikov itd.).

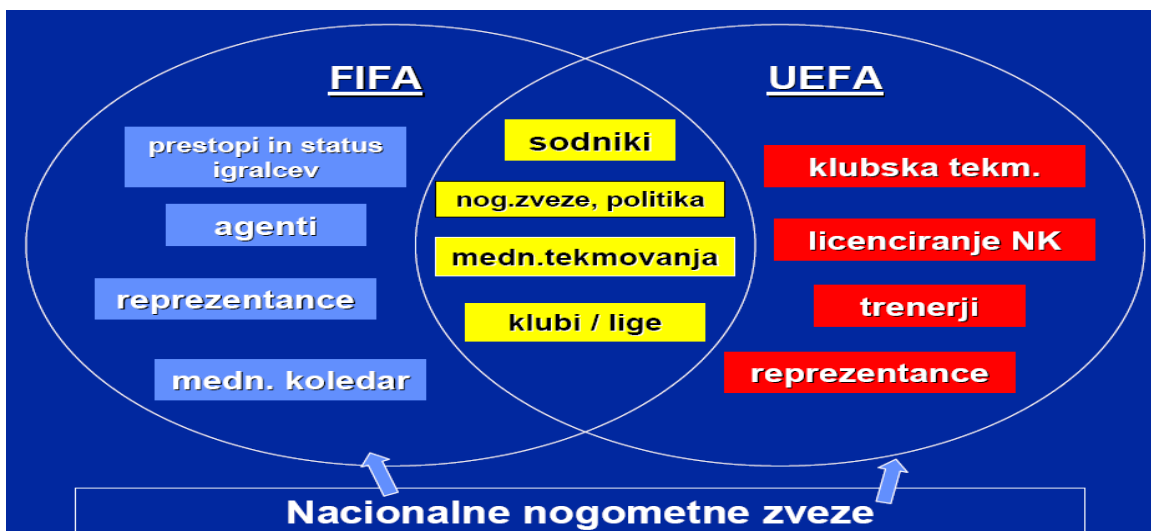
Prikaz št.1: Evropska nogometna zveza (UEFA) in njene članice

Vir: Zavrl, 2006

V spodnjem prikazu (prikaz št. 2) opazimo, da sta za določene naloge v evropskem nogometu zadolženi tako Fifa kot Uefa. V določenih zadevah sta si ti organizaciji lepo razdelili naloge, kljub temu pa opazimo, da prihaja v določenih aktivnostih oziroma nalogah do nekakšnega podvajanja, tudi kar se tiče sodnikov oziroma aktivnosti, ki so povezane s sodniki. Najbrž bi bilo boljše, da bi bile tudi te naloge deljene, saj tisto, kar je v evropskem smislu dobro in izvedljivo, najbrž ne more biti tudi za preostale članice svetovne nogometne organizacije. V ta namen je Uefa na kongresu v Budimpešti sprejela Konvencijo o usposabljanju nogometnih sodnikov, ki naj bi dvignila kakovost usposabljanja in profesionalnost sodnikov. Slednjo bom predstavil v tretjem poglavju.

Prikaz št. 2: Razdelitev nalog in funkcij svetovne in evropske nogometne zveze

Vir: Zavrl, 2006

Namen Uefe je, da se ukvarja z vsemi problemi in vprašanji, ki se tičejo evropskega nogometa, da podpira nogomet v duhu svobodne in poštene igre ter podpira religijsko, politično, spolno in rasno nediskriminacijo. Med drugim je Uefa zadolžena tudi za organiziranje evropskih nogometnih tekmovanj (pokal Uefa, liga prvakov, evropsko prvenstvo itd.) in nenazadnje tudi za organizacijo in razvoj nogometnih sodnikov.

6.3 Organiziranost nogometa v mednarodnih in slovenskih okvirih

Organiziranost nogometa tako v mednarodnem kot v slovenskem kontekstu je definirana s strukturo t. i. "nogometne piramide". To piramidalno organiziranost nogometa lahko opazimo v prikazu št. 3. Opazimo lahko, da so posamezne (nacionalne) nogometne zveze v mednarodnem kontekstu organizirane v evropsko in/ali mednarodno nogometno zvezo. Posamezne nogometne zveze pa so organizirane v regionalne zveze in lige s pripadajočimi klubi.

Prikaz št.3: Nogometna piramida

Vir: Zavrl, 2006

V svetovnem merilu nogomet organizira mednarodna nogometna zveze (Fifa). V organizacijsko-geografskem smislu se Fifa naprej deli na kontinentalne konfederacije:

- Uefa (Union European Football Association) v Evropi
- CONCACAF (Confederation Of North, Central American and Caribbean Football Association) v Severni in Srednji Ameriki
- CSF (Confederacion Sudamericana de Futbol) v Južni Ameriki
- OFC (Oceania Football Confederation) v Oceaniji
- CAF (Confederation Africane de Football) v Afriki
- AFC (Asian Football Confederation) v Aziji

Nogometna zveza in regionalne nogometne zveze

V slovenskem okviru sestavlja nogometno zvezo devet regionalnih oziroma medobčinskih nogometnih zvez, ki so tudi ustanoviteljice NZS-ja. Nogometna zveza je zadolžena za vodenje disciplinskih zadev, sodniških zadev, licenciranja (licenciranje nogometnih klubov za tekmovanja znotraj NZS-ja in Uefe) ter za vodenje registracij in status igralcev. Le-te so v skladu s pravili NZS-ja, Uefe in Fife zadolžene za avtonomno organiziranje in vodenje nogometa na regionalni ravni. Finančni viri NZS-ja so sestavljeni od članarin, ki jih plačujejo njene članice, od prispevkov za vodenje različnih tekmovanj/lig, od dohodka Loterije Slovenije ter od lastnih finančnih virov (dohodki pokroviteljev, donatorjev itd.).

Liga

Liga je po statutu Uefe kombinacija nogometnih klubov z območja nacionalne zveze (članice Uefe), ki je pod njeno pristojnostjo. Po statutu Fife pa je liga organizacija, ki je pod pristojnostjo nacionalne nogometne zveze, članice Fife. Lige so zadolžene za organizacijo tekmovanj, za trženje komercialnih pravic in za upravljanje odnosov s predstavniki zaposlenih.

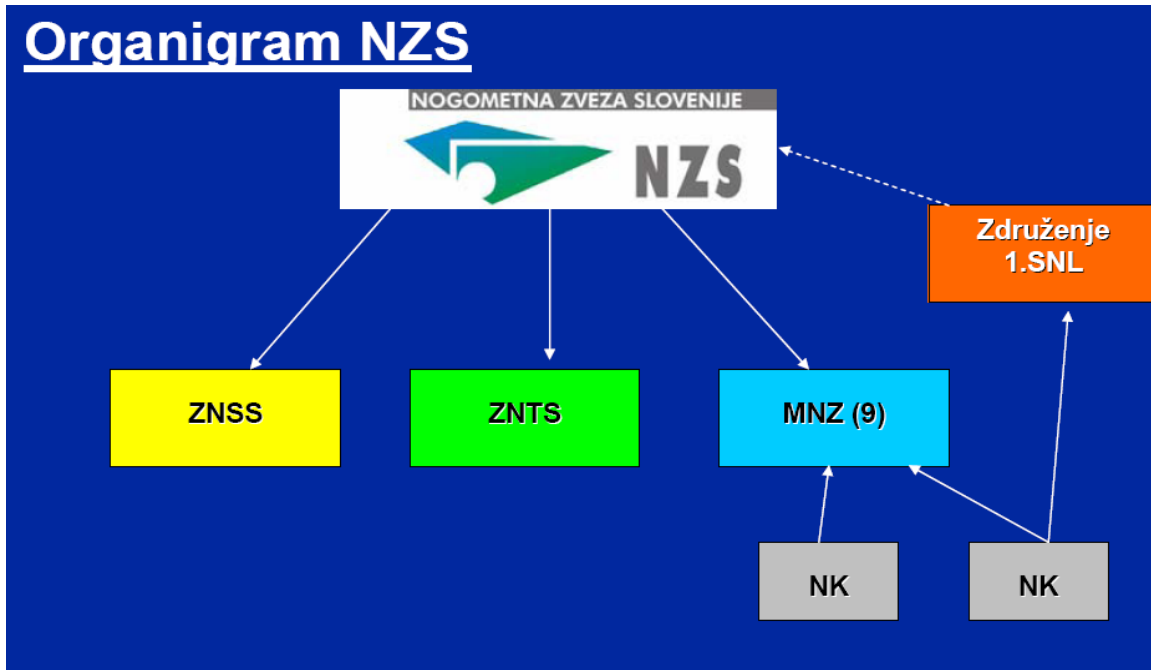
Strokovni organizaciji ZNTS in ZNSS

Zveza nogometnih trenerjev Slovenije (v nadaljevanju ZNTS) in Zveza nogometnih sodnikov slovenije (v nadaljevanju ZNSS) sta strokovni organizaciji NZS-ja ter hkrati tudi njegovi ustanoviteljici. Zadolženi sta za avtonomno zastopanje trenerjev in sodnikov ter za vodenje vseh administrativnih, organizacijskih in strokovnih zadev znotraj njihovih pristojnosti. Seveda pa morata upoštevati pravila NZS-ja, Uefe in Fife. EPFL je mednarodno združenje nogometnih trenerjev. Čeprav je ZNSS povsem avtonomna organizacija, je tudi članica NZS-ja in zato je v neki meri tudi NZS odgovoren za usposabljanje nogometnih sodnikov.

Združenje klubov 1. SNL

Združenje klubov 1. slovenske nogometne lige (v nadaljevanju 1. SNL) je organizacija klubov prve nogometne lige. Od leta 2001 je to združenje na podlagi sklepa Izvršnega odbora (v nadaljevanju IO) NZS-ja zadolženo za vodenje tekmovanja v 1. SNL, za trženje komercialnih pravic in za upravljanje odnosov s predstavniki Združenja 1. SNL ter za delegiranje sodnikov. Združenje šteje 12 članov oziroma klubov. Združenje se redno posvetuje z NZS-jem o organizaciji 1. SNL in s policijo o varnostnih problemih. Na mednarodnem oziroma evropskem nivoju pa združenje ne zastopa nobene organizacije. V slovenskem kontekstu je združenje zelo povezano z NZS-jem, čeprav ni njegov član. Cilji združenja so vzpostaviti pogoje za licenciranje nogometnih klubov (predvsem je tu mišljen finančni status in stabilnost posameznih klubov), dvigniti kvaliteto slovenskih nogometnih klubov ter izboljšati ugled nogometa (povečati število gledalcev na tekmah 1. SNL). Med klubi ni nobenih socialnih pogajanj ali socialnega dialoga.

Prikaz št. 4: Organigram Nzs

Vir: Zavrl, 2006

Sindikata profesionalnih igralcev nogometa Slovenije (SPINS)

Sindikata profesionalnih igralcev nogometa Slovenije (v nadaljevanju SPINS) od leta 2004 zastopa interese profesionalnih igralcev nogometa. Združenje je avtonomno. Ker je SPINS tudi član Mednarodnega združenja profesionalnih igralcev nogometa (FIFpro), ima aktivno vlogo tudi pri predstavljanju interesov slovenskih nogometnih igralcev do mednarodnega združenja ter do Uefe in Fife. Glavna akterja pri vzpostavljanju socialnega dialoga v slovenskem "profesionalnem" nogometu sta SPINS in Združenje 1. SNL.

G14 in "superliga"

V nogometu se pojavlja vedno več skupin oziroma združenj, ki ščitijo in podpirajo lastne interese. Nema lokrat ti interesi nimajo veliko skupnega z interesi nogometa. Tako je nekaj elitnih in bogatih klubov ustanovilo neformalno skupino "The Great 14" (v nadaljevanju G14). G14 je združenje največjih oziroma najbogatejših evropskih nogometnih klubov ("founding members"), h katerim so se ob povabilu pridružili še štiri nogometni klubi ("invited members"). Združenje evropskih top klubov ima sedež v Bruslju blizu glavnih organov EU-ja. Združenje G14 je bilo zasnovano z namenom, da se podprejo skupni interesi največjih evropskih nogometnih klubov.

<i>Država</i>	<i>Ustanovitveni člani/klubi</i>	<i>Povabljeni člani/klubi</i>
Italija	Milan, Inter, Juventus	
Anglija	Manchester United, Liverpool	Arsenal
Španija	Real Madrid, Barcelona	Valencia
Francija	Paris St. Germain, Olympique Marseille	Olympique Lyon
Nemčija	Bayern München, Borussia Dortmund	Bayer Leverkusen
Nizizemska	Ajax, PSV Eindhoven	
Portugalska	Porto	

Združenje G14 želi definirati politiko komercializacije tv-pravic, omejiti odstotek proračuna namenjenega plačam igralcev itd. V zadnjem desetletju se je odstotek letnega dohodka elitnih klubov, namenjenega plačam profesionalnih nogometašev, zelo povečal. Med letoma 1995 in 2001 se je v angleški Premier ligi povečal s 50 % na 62 %, v italjanski Serie A pa v istem obdobju s 57 % na 90 % (Jones & Boon, 2003). Da bi bili klubi kos tem smernicam, jih je bilo veliko prisiljenih povečati svoje dolgove. V vseh italijanskih klubih v prvi ligi je na primer v tem obdobju zadolženost dosegla kar 2,5 milijarde evrov. Veliko klubov je zato bankrotiralo (Fiorentina, Servette, Bregenz, Lausanne, Lugano itd.) oziroma je bilo blizu bankrota (Leeds, Sevilla, Borussia Dortmund, Roma, Parma itd.). Združenje G14 se je zato zavzelo, da naj bi bila meja letnih dohodkov posameznega kluba, namenjena plačam nogometašev, do 70 odstotkov letnega dohodka. Med drugim je združenje želelo doseči tudi spremembe na področju spuščanja igralcev na reprezentančne tekme ter tako ustvariti nogometno tekmovanje (Superliga), v katerem bi imeli prednost elitni klubi. Tekmovanje v t. i. Superligi bi povečalo komercializacijo in maksimiziralo proračune elitnih nogometnih klubov. Takšno tekmovanje pa bi nekako zasenčilo tekmovanja državnih reprezentanc in "manjših" klubov. Uefa temu jasno nasprotuje, saj želi ohraniti pravičen nogomet za vse udeležence, tudi tiste manj bogate. (Dietl, Franck in Nüesch, 2006)

Na eni strani imamo torej združenje G14, ki hoče maksimizirati komercializacijo njenih članov (klubov), na drugi pa Uefa, ki takšnemu ravnanju nasprotuje. Uefa združenja G14 ne priznava, saj v ospredje postavlja druge vrednote (solidarnost, "fair play", prijateljstvo itd.) kot pa maksimiziranje dobičkov peščice najbogatejših klubov za vsako ceno. Z izvolitvijo Michela Platinija za predsednika Uefe se je to nasprotovanje še bolj zaostri, saj Francoz združenja ne podpira. Uefa se zaveda funkcije, ki jo ima v evropskem nogometu in nenazadnje tudi v EU-ju: promocijo nogometa v športnem duhu in s športnimi vrednotami.

7.0 NOGOMET KOT PRODUKT

7.1 Nogomet kot socialni fenomen

V obdobju zadnjih desetletij je nogomet postal pomemben dejavnik v sodobni družbi. Kot že poprej omenjeno ima Fifa več članic kot Združeni narodi. Na svetu je 242.378.000 aktivnih igralcev nogometa, 1,5 milijona ekip in 305.000 klubov, kar v grobem pomeni, da se z nogometom ukvarja kar 3,66 odstotka svetovnega prebivalstva. Če sem prištejemo še število navijačev, ki jih je več milijard, pa se ta odstotek krepko dvigne (Vasle, 2002).

V zadnjem času je nogomet največ navijačev pridobil z razcvetom televizije in tako je postal splošen predmet pogovora v vsakdanjem življenju mnogih ljudi. Že leta 1997 so strokovnjaki na forumu Organizacije združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO) napovedali, da se bo šport na čelu z nogometom povzpел na tretje mesto med svetovnimi industrijami in bo v tesni povezavi z množičnimi mediji, ki bodo na vrhu lestvice (Vasle, 2002). Podatki o gledanosti največjih nogometnih tekmovanj (evropska prvenstva, svetovna prvenstva) ravno potrjujejo to domnevo.

S pomočjo nogometa se krepki tudi nacionalna zavest množic. Pogostokrat se nacionalne strasti vzbudijo na vsakem svetovnem prvenstvu ali drugem mednarodnem tekmovanju. Boleči zgodovinski trenutki pridejo na plan vsakokrat, ko se reprezentanca Nemčije pomeri z Nizozemsko ali Češko, navijači mehiške izbrane vrste svoje neodobravanje do Američanov izražajo že na tekmah mlajših kategorij, srečanja med Anglijo in Argentino bodo vedno zaznamovana s spomini na vojno teh dveh držav za Falklandske otoke, svoj zgodovinski naboj pa imajo tudi tekme med državami nekdanje Jugoslavije (Karon, 2004). V Sloveniji so se nacionalne strasti prek nogometa razplamtele v času evropskega prvenstva leta 2000. Še posebej je bila vir nacionalnih izbruhov tekma z Jugoslavijo, saj je imela poseben zgodovinski pomen.

7.2 Preobrazba nogometa

Opazili smo, da je nogomet razširjen po vsem svetu in da je eden najpriljubljenejših športov nasploh. V obdobju zadnjih desetih let pa smo priča različnim dogodkom, ki kažejo na spremembe v svetu nogometa ter v sami nogometni igri. Vdor kapitalizma v svet nogometa je krepko spremenil odnose tega športa do kulture, politike, gospodarstva in navsezadnje tudi do družbe. Te spremembe oziroma procese pa lahko opišemo z enim samim pojmom: globalizacija. Globalizacija se je v nogometu začela najbolj razširjati, ko se je pojavila možnost prehoda najboljših igralcev med različnimi klubi ter z vdorom nogometa v različne medije (televizija, internet, mobilna telefonija itd.). Z vstopom televizije v športno področje, ki je začela propagirati izdelke pokroviteljev, se je razmahnil tudi pomen komercializacije športa. Tako odkupi tv-pravic in različna pokroviteljstva prispevajo velik, če že ne največji, delež prihodkov posameznim nogometnim klubom. Ko so v Evropi omilili pravila o številu tujih igralcev v klubu, so klubi postali bolj skomercializirani. Kajti ob ustanovitvi nogometnih klubov so le-ti imeli pomembno družbeno vlogo, saj so bili ustanovljeni v okviru sindikatov, političnih organizacij ali kakšnih drugih ustanov, ki so skrbele za dobro skupnosti. Dandanes pa je

njihovo glavno vodilo predvsem v doseganju čim večjega dobička (Milanovic, 2006a). Nogomet danes ni le igra in zabava, je posel, pri katerem gre predvsem za željo po čim večjem zaslužku. To pa je tudi posledica globalizacije, za katero nekateri menijo, da je nogometu prinesla več škode kot koristi (npr. podkupovanja). V glavnem so se spremembe, ki so omogočile spektakularen razcvet nogometa po vsem svetu, zgodile na treh ravneh: pravni, finančni in gospodarski.

7.2.1 Pravne spremembe

Iz pravnega vidika se je epohalna sprememba zgodila z Bosmanovo rzsodbo leta 1995. Vse se je začelo leta 1990, ko je Bosman, takrat nogometaš belgijskega nogometnega kluba Royal Club Liege, prišel v navzkriž z vodstvom kluba, ko se sprva ni strinjal z znižanjem plače (s 120.000 na 30.000 belgijskih frankov na mesec), potem pa mu vodstvo kluba ni dovolilo prestopiti v francoski klub Dunkerque. Le-ta bi moral zanj plačati visoko odškodnino kljub temu, da je nogometašu pogodba z Liegom potekla. V tistem času so imeli nogometni klubi popolno kontrolo nad svojimi igralci, klubi so lahko zahtevali odškodnino za prestop tudi v primeru, ko je pogodba igralcu potekla. Odškodnine so bile definirane na podlagi dohodka in starosti igralca. Ker zaradi prevelike zahtevane odškodnine ni prišlo do prestopa, je Bosman vložil tožbo proti belgijski in evropski nogometni zvezi, ki se je končala leta 1995. Evropsko sodišče v Luksemburgu je dosodilo milijon dolarjev odškodnine v prid Bosmanu. Rzsodba je nogometašem omogočila abolicijo odškodnin oziroma prost prestop v drug klub v primeru, ko jim pogodba poteče (klub v takem primeru nima več pravice zahtevati odškodnine in zadrževati igralca). Igralcem je rzsodba omogočila tudi, da lahko novo pogodbo (z drugim klubom) podpišejo še pred potekom stare pogodbe (šest mesecev ali manj do izteka pogodbe). S to rzsodbo se je prej sorazmerno zaprtemu nogometnemu svetu zaukazalo, naj se ravna po zakonodaji Evropske unije in upošteva prost pretok delovne sile (Malagutti, 2002).

7.2.2 Finančne spremembe

Trend finančnih sprememb v nogometu se je zgodil z vstopom nogometnih klubov na borzo ter z vstopom televizije na področje nogometa. Prvi klub, ki se je odločil, da bo vstopil na borzo, je bil leta 1983 angleški nogometni klub Tottenham (Malagutti V., 2002, str. 116). Od tedaj so temu primeru sledili tudi preostali elitni nogometni klubi ter se tako vključili v borzno kotiranje, čeprav rezultati borznega kotiranja niso bili ravno optimalni. Cene delnic so namreč definirane s številom prodanih vstopnic, z rezultati v domačem prvenstvu in v evropskih tekmovanjih ter od premoženja (infrastruktura, igralci) in sponzoriranja kluba. Največ klubov, ki kotirajo na borzi, ima Anglija (skupaj ima skoraj sto klubov, distribuiranih v štirih profesionalnih ligah). Angleški klubi se dobro zavedajo, kaj pomeni kotirati na borzi. V ta namen že veliko let posvečajo pozornost različnim ekonomskim aktivnostim: maksimalen dobiček pri prodaji tv-pravic, optimiziranje izkupičkov sponzorjev, večnamenska uporaba stadionov, maksimizacija oglaševalskih dohodkov, maksimizacija dohodkov s strani prodajne politike (Malagutti, 2002).

7.2.3 Gospodarske spremembe

V večini držav, kjer je nogomet glavni nacionalni šport, predstavljajo nogometni dogodki ogromen odstotek državnega dohodka. Leta 2003 je nogomet v Italiji proizvedel kar za 6 milijard evrov ogromen trg. Globalizacija nogometne industrije je povzročila koncentracijo virov v rokah nekaterih velikih evropskih in južnoameriških klubov, ki imajo zagotovljena dobra ekonomska sredstva. Nogometni klubi so vstopili na mednarodni ekonomski trg in tako postali na nek način globalna zaščitna znamka (Soederman in Dolles, 2005). Pokrovitelji nogometnih klubov prihajajo iz različnih delov sveta. Prisotnost različnih vlagateljev odraža dejstvo, da so klubi prestopili meje tradicionalnega pridobivanja dohodkov iz televizijskih pravic in sponzorstev domačih korporacij. Z vstopom televizije na športno oziroma nogometno področje, ki je začela propagirati izdelke pokroviteljev, se je razmahnil tudi pomen komercializacije nogometa. Tako odkupi tv-pravic in različna pokroviteljstva prispevajo velik, če že ne največji, delež prihodkov posameznih športnih organizacij – nogometnih klubov. Vendar pa se tudi pokrovitelji osredotočajo predvsem v tiste športne panoge, ki so komercialno najbolj zanimive. Torej tiste športne panoge, ki vsebujejo naslednje tri dejavnike: 1. priljubljenost športne panoge (koliko ljudi se z določeno športno panogo ukvarja in jo spremlja; 37 milijard ljudi je spremljalo svetovno prvenstvo v nogometu 1998, kar je približno 600 milijonov na tekmo), 2. internacionalizacija športa/športne panoge (število mednarodnih tekmovanj, ki jih določena športna panoga premore) in 3. ekonomski razvoj oziroma velikost določene športne panoge z vse večjim porastom odkupov tv-pravic. Slednje pa je privedlo tudi do sprememb na področju športa in družbe, saj se je število neposrednih in posrednih poklicev, povezanih s športom, v obdobju od 1989 do 1999, dvignilo za približno 60 % (Helsinkiško poročilo o športu, 1999). Trženje v športu pomeni izvajanje tržnih aktivnosti na športnem trgu s prvenstvenim ciljem, da se zagotovijo pogoji za uresničevanje poslanstva organizacije. Trženje tako organizaciji kot tudi športni panogi, v kateri organizacija deluje, omogoča povečati učinkovitost, ohraniti ali razširiti svoj trg, pridobiti javnost, skratka se razvijati (Retar, 1992). Opazimo torej veliko povezanost med višino prihodkov oziroma tržno vrednostjo športa in zaposlenostjo v športu.

V športu se kapital osredotoča in koncentrira predvsem v tistih športnih panogah, ki so tako na domačem kot tudi na mednarodnem trgu komercialno najzanimivejše. Če slednje podkrepimo s podatki, da je 10 "top" športnih panog pri nas po prihodkih v letu 2004 ustvarilo kar 57 % vseh prihodkov športnih organizacij in da so 3 "top" kolektivne športne panoge (nogomet, košarka in rokomet), ki so tudi komercialno najbolj zanimive, ustvarile 30 % vseh prihodkov, nam je lahko jasno, kateri športi v Sloveniji s podjetji (pokrovitelji in tv-pravicami) sklenejo največ posla, saj večina prihodkov športnih društev izhaja prav iz tega naslova (Kolenc, 2005). Iz tega nam ni težko sklepati, v katerih športnih panogah bo prišlo do povečanja profesionalizacije kadrov (človeških virov), saj je ekonomska moč oziroma višina prihodkov določene nevladne organizacije - torej tudi športne - v močni povezavi z zaposlenostjo. Korelacija med višino prihodkov in zaposlenostjo naj bi bila visoka, saj Pearsonov koeficient znaša kar 0,683 (www.ajpes.si).

Dodatno možnost trgovanja pa je nogomet pridobil z različnimi mediji. Tako se lahko

zdaj prek spleta, posredno ali neposredno, spremlja nogometne lige iz različnih držav. Ustanovljene so bile tudi posebne televizijske mreže, ki ponujajo program, ki temelji izključno v prikazu nogometa (npr: Fox Sports World). Različni elitni klubi imajo tudi svoj televizijski program, kjer se še dodatno popularizirajo, da ne govorimo o storitvah, ki jih ponuja mobilna telefonija (prikaz zadetkov itd.). V ta namen se je tudi naš ponudnik mobilne telefonije in interneta Telekom vključil v sponzoriranje 1. SNL. V raziskavi „Nogomet v Sloveniji“ so namreč opazili, da je po gledanosti zanimanje za nogometne tekme domačega prvenstva (63 %) približno enako zanimivo kot najprestižnejše evropsko tekmovanje liga prvakov (69 %). Vse več je tudi prenosov domačih nogometnih tekem na TV Slovenija in na internetu (Siol) ter najboljših nogometnih lig na televiziji Šport klub. Na drugi strani tekmovanja, kot so svetovna ali evropska prvenstva, ponujajo državam gostiteljicam ogromno priložnosti za razvoj turizma, infrastrukture, zaposlovanja itd. Gostiteljica naslednjega svetovnega prvenstva leta 2010 bo namreč Afrika - ravno kontinent, ki je najmanj razvit in kjer ima najbrž tudi nogomet največji potencial ekspanzije.

Opazili smo, da je nogomet postal „najpomembnejša postranska stvar na svetu“, vendar pa je v zadnjem času zaslutiti tudi nekakšne negativne spremembe, ki sta ju prinesla predvsem internacionalizacija in vdor kapitalizma v nogomet. Tako smo dandanes v nogometu priča dogodkom, ki negativno vplivajo na samo nogometno igro in na njen nadaljnji razvoj.

V Italiji se je na primer izkazalo, da naj bi triintrideset igralcev, trenerjev in funkcionarjev v sezoni 2003/2004 zrežiralo izide osmih tekem v prvih treh italijanskih ligah. Omenjeni akterji naj bi v zvezi z dogovorjenimi izidi sklepali tudi stave z visokimi dobitki. Maja 2005 je v Nemčiji izbruhnila afera v zvezi z nogometnim sodnikom Robertom Hoyzerjem, ki je priznal, da je prirejal izide tekem z namenom goljufije na stavnica.

Poleg stav pa so v zadnjem času bolj aktualne afere povezane z nameščanjem oziroma delegiranjem sodnikov. V Italiji je denimo prišlo do škandala, ko so italijanski časopisi objavili vsebini telefonskih pogovorov med glavnim menedžerjem nogometnega kluba Juventus Lucianom Moggijem in Pierluigijem Pairettom, odgovornim za delegiranje sodnikov, iz katerih je bilo razvidno, da je Moggi želel za Juventusove tekme točno določene sodnike.

Vendar pa menim, da so ti dogodki le plod današnjega kapitalizma in posledica družbe v kateri živimo, saj se skozi nogometno igro odražajo družbeni odnosi. Glede na to, da je bilo o nogometnih klubih in njihovih akterjih (igralci, trenerji, funkcionarji) že veliko povedanega in napisanega, bom v naslednjem poglavju prikazal vlogo tistih akterjev, brez katerih tudi nogomet ne bi bil to kar je: nogometnih sodnikov.

8.0 NOGOMETNI SODNIK

Nogometni sodnik je, kot je bilo že poprej povedano, eden najpomembnejših akterjev na nogometnem igrišču, saj se nobena tekma uradnega tekmovanja ne more odigrati brez niti enega usposobljenega sodnika, t. j. nevtralne osebe, ki lahko sproti odloča o spornih trenutkih in vodi igro v okviru pravil igre (Šajn, 2007). Zelo redko se ga pohvali, vse pogosteje se z njim grdo ravna (blati, zmerja itd.), še najbolje je, ko je na igrišču neopazen. Gre namreč za enega ključnih temeljev „najlepše športne igre na svetu“. Nogometni sodnik je protagonist, ko greši in ravno nasprotje temu, ko je nezmotljiv. Tako kot se je nogomet v zadnjih nekaj letih spremenil zaradi kapitalizma, tako so se tudi nogometni sodniki iz poprej amaterskih funkcionarjev preobrazili v prave profesionalce, ki vse pogosteje razsojajo, kam se bo odvrtel kapital, ki se kopiči v nogometnem svetu. V nogometu se največkrat določi zmagovalca z doseženim zadetkom. Problem nastane tedaj (v večini primerov), ko se zmagovalec določi z razliko enega samcatega zadetka. Le-ta pa je največkrat pogojen s sodnikovo odločitvijo: ali je bil zadetek dosežen na regularen način (ofsajd, prekršek napadalca itd.), ali je žoga prešla golovo črto itd. Glede na to, da so finančni dohodki nogometnih klubov determinirani z njihovimi uspehi, nam je lahko jasno, zakaj se v medijih vedno več besed namenja sodniškim odločitvam. Največkrat se odgovornost za poraženo ekipo zvali ravno na sodnika.

8.1 Vloga nogometnega sodnika skozi čas

Če si pogledamo pravilo 5 nogometne igre, ki predpisuje naloge in odgovornosti sodnika ter opisuje pooblastila, ki so mu dana, lahko opazimo, da je sodnik danes oseba, ki nadzoruje, vodi, kontrolira in usmerja tekmo ter vse spremljajoče dejavnosti. Prvotna definicija sodnika je bila: "nekdo, kateremu so sporne zadeve prepuščene v odločanje". Glede na vlogo sodnika je bila ta definicija ustrezna v prejšnjem stoletju, ko je sodnik, nevtralna oseba, čakal ob vzdolžni črti, dokler ga nista na odločanje pozvala dva razzodnika, ki sta se nahajala na igrišču in sta bila imenovana s strani obeh ekip. Vloga sodnika je bila tako pasivna do leta 1891, vendar pa je veliko število spornih trenutkov povzročalo veliko prekinitev igre. Da bi sodnik uveljavljal pravila igre sproti in učinkoviteje, je bil premeščen na igrišče; oba razzodnika pa sta se pomaknila na vzdolžno črto in postala mejna sodnika. Prvotna funkcija sodnika, odločati o spornih trenutkih, se je pojavljala v pravilih vse do leta 1973, ko je bilo končno spoznano, da se je njegova vloga, dolžnosti in odgovornosti, razvila v vodenje ter nadzorovanje vseh vidikov organizirane tekme. (Šajn, 2007).

Le sodniki vedo, koliko časa je potrebnega za učenje pomena in praktične interpretacije različnih določil, navedenih v pravilih. Dejstvo je, da je interpretacija le-teh bistvenega pomena. Sodnik mora biti torej usposobljen strokovnjak, udeleževati se mora rednih seminarjev, sestankov, pridobivati izkušnje in uporabljati pridobljeno znanje na igrišču. V trenutku mora prepoznati različne kršitve pravil in nato vzpostaviti ustrezno disciplino. Nogometni sodnik je torej oseba z veliko strastjo do nogometne igre, dobro podkovan v teoriji in praksi ter z dovolj poguma za trenutno sprejemanje odločitev, pa naj bodo še tako nepriljubljene. Med drugim mora biti nogometni sodnik tudi dobro fizično in psihično pripravljen (Šajn, 2007).

8.2 Kriteriji uspešnosti sodobnega nogometnega sodnika

Kot smo že v zgornjem poglavju omenili, se je sodnik moral prilagoditi moderni nogometni igri tako, da je izboljševal tako fizično, taktično kot tudi psihološko pripravo. Kot predpogoj za uspešno sojenje v sodobnem nogometu je torej potrebno izpolniti nekaj kriterijev, od katerih se včasih posredno ali pa neposredno odraža kakovost sojenja. V prvi vrsti je za uspešno sojenje zahtevana:

Fizična priprava

Da bi bil sodnik kos hitri in moderni nogometni igri, mora biti dobro telesno podkovan. Utrujenost ima za posledico slabo sojenje. Dober sodnik mora biti dovolj hiter, da spremlja igro ter obenem mora tudi hitro misliti in pravilno razsoditi. V današnjem nogometu glavni sodnik preteče približno 13 km na tekmo, kar je več kot preteče posamezen igralec na tekmi. Hitrost teka naj bi bila približno 7 metrov na sekundo, doseže pa tudi 9,2 metra na sekundo. Mlajši sodniki se v njihovih eksplozivnih gibanjih lahko kosajo celo z najhitrejšimi igralci, kot je na primer Thierry Henry (The Corsham Referee Newsletter, 2006). Sodnik mora z lahkoto opraviti predvidene norme telesnih testiranj. Redno mora trenirati in skrbeti za svojo kondicijo.

Psihološka priprava

Nogometni sodnik se mora na tekme pripraviti tudi psihološko, saj je v današnjem nogometu zelo velik pritisk na sodnika tako s strani medijev in gledalcev, kot tudi samih igralcev, trenerjev in drugih funkcionarjev. Zato je sojenje nogometnih tekem zelo emocionalnega značaja. Sojenje nogometne tekme lahko primerjamo s plezanjem na goro. Ko nogometni sodnik vstopi na igrišče, prične z vzpenjanjem na goro in najbrž doseže njen vrh nekje v drugem polčasu tekme. Pomembno je, da sodnik kljub različnim psihičnim stanjem dosledno odsodi tekmo. Sodnik mora biti pripravljen na raznorazne dejavnike. Po potrebi se jim mora v najrazličnejših okoliščinah (deževno, mrzlo vreme, nasilje s strani gledalcev itd.) hladnokrvno in razumno zoperstaviti. Verbalno nasilje (žaljenje, grožnje itd.) in fizično nasilje je v nogometu vse pogostejše. Vodenje nogometne tekme terja primerne psihične strategije: anticipacija in percepcija najrazličnejših situacij v tekmi, njihova prevencija, popolna koncentracija, takojšnje ukrepanje in učinkovita komunikacija (z igralci, funkcionarji itd.). Vse to vpliva na sodnikovo koncentracijo, nastop in motivacijo pred in med tekmo. Zato se mora sodnik pred tekmo dobro psihološko pripraviti z raznimi tehnikami psihološke in mentalne priprave (vizualizacija, avtogeni trening, dihalne tehnike sproščanja itd.), tako da pred tekmo zmanjša morebitno anksioznost. Poleg tega se sodnik pripravi tudi tako, da poizve in si pridobi vse pomembne podatke o nogometnem klubu in igralcih, ki so na primer zelo problematični, izzivajo sodnikovo avtoriteto, simulirajo prekrške, udarjajo nasprotnika itd.

Osebnostne lastnosti in zdravstveni status

Nogometni sodnik mora spoštovati osnovne družbene norme. Gre za ugotavljanje življenjskega stila, ki je sicer lahko zelo prijazno do sodnikov, v nobenem primeru pa ne bi smelo tolerirati ravnanja, ki bi imelo za posledico izrek kazenskih obsodb. V ta namen morajo vsi perspektivni sodniki v Sloveniji predložiti tudi potrdilo o nekaznovanosti. Poleg omenjenega pa se nogometni sodnik ne sme ukvarjati z raznoraznimi socialno deviantnimi aktivnostmi kot so: hazarderstvo, pijančevanje, raznorazne stave itd. Za ugotavljanje le-teh pa se lahko uporabijo tudi različni psihološki testi. Poleg tega pa morajo sodniki predložiti tudi zdravniško potrdilo, ki zagotavlja, da se določen sodnik iz zdravstvenih razlogov lahko ukvarja s takšno fizično dejavnostjo.

Poznavanje pravil nogometne igre (PNI)

Ker se nogometna pravila iz leta v leto spreminjajo, je za uspešno sojenje njihovo učenje in poznavanje bistvenega pomena. Vendar pa moram omeniti, da je tudi interpretacija le-teh še kako pomembna. Pravila nogometne igre (v nadaljevanju PNI) so napisana tako, da lahko vsak sodnik doda kanček individualizma: vsak sodnik bo imel svoj lasten stil sojenja, mejo tolerance itd. Primer interpretacije nogometnih pravil: ali je napadalec, ki stoji v ofsajdu, aktivno vključen v igro, je bilo igranje z roko namerno itd.

Sojenje v praksi

Eno je poznavanje, drugo pa je interpretacija PNI, kar si seveda sodnik pridobi z izkušnjami oziroma s številom odsojenih tekem, z diskutiranjem dogodkov z ostalimi sodniki ter nenazadnje tudi z gledanjem nogometnih tekem. Seveda pa pomeni sojenje v praksi oziroma vodenje tekme eno stvar, medtem ko aplikacija PNI spet drugo.

Ker je sodnik v vodenju in usmerjanju igralcev ter preostalih akterjev (22 igralcev, 14 rezervnih igralcev, 10 funkcionarjev itd.) tako rekoč „sam“, mora biti dober vodja ter mora imeti dobre komunikacijske sposobnosti. Biti mora tudi nekakšne vrste psiholog na igrišču, saj mora na primer prepoznati igralca v afektu ter se z njim soočiti na takšen način, da ga bo pomiril itd.

8.3 Dejavniki, ki vplivajo na sodnikovo odločitev

Opazili smo, da tako fizična kot psihološka priprava ter poznavanje PNI vpliva na uspešnost sojenja nogometne igre. Vse te glavne karakteristike uspešnosti nogometnega sojenja vplivajo na sodnikovo odločitev, vendar pa je poleg teh še veliko drugih, ki morajo biti omenjene. Tako kot fizična pripravljenost sodnika vpliva na sojenje, tako vplivajo tudi različni drugi faktorji na uspešnost sojenja med samo igro. Odziv sodnika na te vplive je lahko relativen ali pa zelo specifičen, odvisno od same igre ter samih izkušenj sodnika (Lane, Nevill, Ahmad in Balmer 2006).

Situacijski faktorji

Vpliv gledalcev – Opaženo je bilo, da vpliv množice (hrup gledalcev) zelo vpliva na odločitev sodnika (prednost domačega terena) (Nevill et al., 1999, 2002).

Reakcija igralca – Lahko zelo vpliva na sodnikovo odločitev, še posebej disciplinsko. Nekateri sodniki se lahko dobesedno ustrašijo različnih posledic (reakcija igralca, gledalcev) in namesto rdečega kartona (izključitev) pokažejo rumen karton (opomin). V primeru, da se igralec opraviči, lahko celo disciplinsko ne kaznujejo itd.

Vpliv okolja – Znotraj teh faktorjev vključujemo vse zunanje vplive kot so: vpliv vremena, težave, ki se zgodijo na poti do kraja tekme (gneča, nesreča itd.).

Interakcija gledalcev – Največkrat se sodnik zoperstavi pritiskom gledalcev s humorjem ali pa tako, da si postavi razloge za njegovo odločitev. V primeru, da mu to ne uspe, lahko slednje zelo vpliva na njegovo sojenje.

Izkustveni faktorji

Osebnost – Naj bi tudi vplivala na odločitev. Nekateri sodniki so bolj agresivni, veliko kričijo, drugi se veliko pogovarjajo z igralci, so mirnejši, tretji so nervozni itd.

Zasebno življenje – Lahko tudi v neki meri nezavedno vpliva na odločitev, saj je lahko nekdo, še preden pride na tekmo, utrujen, dekoncentriran, zaradi raznoraznih problemov oziroma konfliktov, ki izvirajo iz njegovega zasebnega življenja itd.

Izkušnje – Ta vpliv je v interakciji z ostalimi vplivi, saj lahko izkušnje v zvezi z določenim dogodkom pripeljejo do boljše ali slabše odločitve.

Individualni faktorji

Mnenje – Gre za interakcijo med pravili nogometne igre in mnenjem oziroma interpretacijo le-teh. Za enako situacijo lahko v različnem poteku igre različno kaznujemo prekršek (npr.: opomin ali pa dovolj ustno opozorilo)

Koncentracija/Izogib – Način, s katerim se izognemo pritisku množice, je ravno s koncentriranjem na samo igro. S povečano koncentracijo na igro zmanjšamo zaznavanje oziroma „izklopimo“ vpliv gledalcev.

Vodenje tekme – Vpliv na odločitev sodnika je lahko tudi, v kolikšni meri je ogrožena njegova kontrola oziroma vodenje tekme. V primeru, da je sodniku na tekmi ogroženo vodenje tekme, mora le-ta ostro nastopiti in disciplinsko ukrepati zoper kršitelje.

Idealna odločitev sodnika

Natančna ali primerna odločitev / neprimerna ali zgrešena odločitev – Gre za to, kako objektivno in primerno sodnik zazna in odsodi določen dogodek na tekmi. Natančnost oziroma primernost sodnikove odločitve se v današnjem času največkrat ugotavlja s pomočjo videoposnetkov (s pomočjo različne tehnologije, pomočnikov sodnika itd.), čeprav morajo biti tudi ti posnetki zelo dobri (pravilen kot snemanja, časovna usklajenost itd.), da v kar največji meri objektivno prikažejo primernost oziroma neprimernost odločitve. Vzroki za zgrešeno ali neprimerno odločitev so lahko tudi zelo logični: hitra akcija/dogodek (težko zaznana tudi v počasnem posnetku), neprimeren vidni kot (sodnik ne more situacije opaziti iz vseh strani). Tako lahko sodnik po tekmi meni (100 %), da je ukrepal pravilno, vendar pa mu lahko počasen posnetek iz drugega (primernejšega) zornega kota dokaže nasprotno.

Pravila nogometne igre – Gre za to, da ne glede na karkoli, mora sodnik izvrševati odločitve v skladu s pravili nogometne igre, pa čeprav je mogoče eno pravilo za določeno situacijo primerno, za drugo pa mogoče ne v tolikšni meri. Gre za uporabo zdravega razuma znotraj pravil nogometne igre.

Profesionalnost – Gre za to, kako odreagiramo na nepravilne ali zgrešene odločitve. Najbolje je, da sodnik čim prej pozabi na takšne odločitve, saj mu razmišljanje o njih lahko nakoplje nove napake.

Zadnji sklop „idealna odločitev sodnika“ zajema tri teme ali faktorje, ki v največji meri vplivajo na sojenje. Želja po pravilni odločitvi, ki je povezana s pravilno interpretacijo pravil, je največja motivacija vsakršnega sodnika. Kljub temu pa obstajajo tudi drugi faktorji, ki vplivajo na sojenje: hrup oziroma vpliv gledalcev, koncentracija itd. Vendar pa so glavni vplivi skriti v faktorjih, ki vplivajo na idealno odločitev sodnika (Lane, Nevill, Ahmad in Balmer 2006).

Opazili smo, da je sojenje nogometne tekme vse prej kot lahko ter da je veliko dejavnikov, ki vplivajo na uspešnost sojenja. Zaradi tega se morajo nogometni sodniki pred vsako tekmo zelo dobro psihološko pripraviti, da v največji meri izničijo ali izklopijo te dejavnike. Psihološka priprava zajema najrazličnejše tehnike psihološke priprave na nastop: od vizualizacije, mentalnega treninga, do pozitivnih misli itd. Pomembno je tudi, da je sodnik od prihoda na igralni objekt pa vse do tedaj, ko ga zapušča, kar se da skoncentriran (pregled igralne površine, igralne opreme igralcev itd.). Le tako lahko prepreči oziroma se zoperstavi najrazličnejšim motečim dejavnikom ali dogodkom. Medtem ko se na eni strani obe dotični ekipi določene tekme pripravljata na tekmo (tehnična, taktična, psihološka ... priprava), se na drugi pripravlja (psihološko, tehnično, taktično itd.) tudi t. i. „tretja ekipa“ (glavni sodnik, oba pomočnika sodnika in četrti sodnik). Iz tega vidika je nogometni sodnik vsaj izenačen z igralci in trenerji. Na nekaterih nivojih tekmovanja pa sodnik v profesionalnosti močno prekaša omenjene akterje nogometne igre.

8.4. UMESTITEV SODNIŠKEGA DELA V ŠPORTU

8.4.1 Športni poklici v EU

Ko imamo opravka s športnimi aktivnostmi (poklici) moramo najprej razločevati med športnimi aktivnostmi „per se“ (športni sektor) oziroma poklici, ki jih šport neposredno ustvarja ter med s športom povezanimi aktivnostmi oziroma poklici, ki jih šport posredno ustvarja, kateri pa skupaj s športnimi poklici predstavljajo športno industrijo (Evropska klasifikacija športa in ekonomskih aktivnosti - EKŠ).

V spodnjem prikazu lahko opazimo, kako se aktivnosti znotraj športnega sektorja „razpršijo“ navzgor in navzdol. Športni sektor v ožjem smislu temelji na aktivnostih, ki jih šport neposredno ustvarja oziroma z aktivnostmi, ki so v neposredni povezanosti s športno vadbo: športno treniranje, sojenje, animiranje, inštruiranje itd. Poklici v športnem sektorju so: poklicni športni tekmovalec, sodnik, časomerilec, športni animator, inštruktor, trener, kondicijski trener, koordinator itd.

Vir: Improving employment in the field of sport in Europe through vocational training, 2004.

Obenem pa lahko opazimo, da celoten športni sektor ne more delovati brez t. i. „komplementarnih dejavnosti“ oziroma dejavnosti, ki jih šport posredno ustvarja (aktivnosti, ki se v prikazu širijo navzgor ali navzdol). Vključuje torej vse tiste aktivnosti, ki so nepogrešljive za delovanje in razvoj športnega sektorja ter delujejo na različnih področjih, povezanih s športom: športno novinarstvo, športna medicina, fizioterapija, gradnja športnih objektov, izdelovanje in prodaja športnih izdelkov itd. Poklici, ki so posredno povezani s športnim sektorjem, so: športni uradniki, direktorji, menedžerji, arhitekti, športni učitelji in profesorji, novinarji itd.

V povezavi z Mednarodno klasifikacijo poklicev (ISCO 88) lahko športne poklice v EU-ju po Evropski klasifikaciji športa in s športom povezanih ekonomskih aktivnosti (EKŠ) delimo na:

- športne poklice (poklicni športni tekmovalec, boksar, kolesar, nogometaš, hokejist itd.; sodnik, časomerilec, športni animator, inštruktor, trener, kondicijski trener ter za vse navedene poklice še koordinator) in na
- s športom povezane poklice (športne uradnike, direktorje, menedžerje, arhitekto, športne učitelje in profesorje, računovodje, oglaševalce, PR-ovce, odvetnike, novinarje, socialne delavce itd.).

Vir: EKŠ

8.4.2 Športni poklici v Sloveniji in poklic športnega sodnika

Če upoštevamo zgoraj navedeno klasifikacijo športnih poklicev v EU-ju, lahko športne poklice v Sloveniji delimo na:

- športne poklice (strokovni sodelavec, referent za šport, športni sodnik, športni trener, športnik, vaditelj itd.) in na
- s športom povezane poklice (tajnik društva, izposojevalec športne opreme, varnostnik, izdelovalec tekstilnih predmetov, inženir gradbeništva-projektant itd.).

Vir: Uredba o uvedbi in uporabi standardne klasifikacije poklicev (UL RS, št. 28-1641/1997)

V spodnji preglednici, kjer je prikazana kadrovska sestava v športnih organizacijah glede na delovne naloge oziroma vrsto dela, lahko opazimo, da predstavlja največji delež v slovenskih športnih organizacijah ravno skupina delavcev, ki opravljajo strokovno delo v športu – med katere uvrščamo tudi sodnike. Med drugim opazimo tudi, da je po številu delavcev, ki opravljajo strokovna dela, največ ravno sodnikov, med katerimi so po množičnosti najbrž najštevilnejši ravno nogometni sodniki. Obenem pa tudi opazimo, da je v vzorcu zelo malo sodnikov, ki opravljajo honorarna dela. Začudenja vreden pa je podatek, da v vzorcu ni niti enega profesionalnega sodnika. Torej med strokovnimi delavci v športu, ki opravljajo volontersko delo, prevladujejo sodniki (pred vaditelji).

Preglednica št. 1: Kadrovska struktura v športnih organizacijah glede na delovne naloge

	<i>volonterji</i>		<i>honorarni delavci</i>		<i>profesionalni delavci</i>		<i>skupaj</i>		<i>aplikacija vzorca na populacijo *</i>
	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>
<i>vaditelji</i>	920	79,4 16,5	229	19,7 20,4	10,0	0,9 4,7	1.159	100,0 16,8	5.809
<i>učitelji</i>	281	63,6 5,1	153	34,6 13,6	7,5	1,8 3,5	441,5	100,0 6,4	2.213
<i>trenerji</i>	422	47,8 7,6	371	42,1 33,1	89,0	10,1 41,2	882	100,0 12,8	4.421
<i>sodniki</i>	1.120	86,8 20,2	170	13,2 15,1	0,0	0,0 0,0	1.290	100,0 18,7	6.466
<i>medicinski delavci</i>	87	79,1 1,6	23	20,9 2,1	0,0	0,0 0,0	110	100,0 1,6	551
<i>managerji</i>	234	95,1 4,2	3	1,2 0,2	9,0	3,7 4,2	246	100,0 3,6	1.233
<i>administrativni delavci</i>	355	80,1 6,3	53	12,0 4,8	31,5	7,9 14,6	439,5	100,0 6,3	2.203
<i>organizatorji tekmovanj</i>	1.243	96,5 22,3	31	2,4 2,8	14,0	1,1 6,5	1.288	100,0 19,1	6.456
<i>drugi</i>	670	95,1 12,1	27	3,8 2,5	7,5	1,1 3,5	704,5	100,0 10,1	3.531
<i>tehnični delavci</i>	218	67,0 3,9	60	18,4 5,4	47,0	14,6 21,8	325	100,0 4,6	1.629
skupaj	5.550	100,0	1.120	100,0	215,5	100,0	6.885,5	100,0	34.512

Vir: Bednarik et al, 1998

8.4.3 Strokovno delo v športu

Po osamosvojitvi sta se vlada in državni zbor Republike Slovenije (v nadaljevanju RS) odločila, da bosta šport uredila tudi normativno oziroma pravno. Temu primerno je bil oblikovan in leta 1998 sprejet Zakon o športu, ki določa, da ima vsaka športna disciplina svoja pravila, ki jih upoštevajo udeleženci tekmovanja, ter posebne predpise, ki jih določajo klubi, zveze in mednarodna združenja, ter splošne kazenske in civilne določbe (Zakon o športu, 1998).

Strokovno delo v športu po Zakonu o športu (26. člen) delimo na *vzgojno-izobraževalno* (182 programov, pedagoške dejavnosti neposredno povezane s športom) in *strokovno-organizacijsko* (7 programov: sodniško delo ter dejavnosti posredno povezane s športom). Strokovni delavec v športu po tem zakonu mora imeti ustrezno izobrazbo

(univerzitetni dodiplomski študij športne vzgoje) ali usposobljenost. V nadaljevanju bom poskušal opredeliti strokovno-organizacijsko delo v športu, saj nogometne sodnike uvrščamo v to skupino strokovnih del v športu.

Naštete programe določa in opredeljuje SSRŠ, ki ga je vlada ustanovila za odločanje o strokovnih zadevah v športu ter za strokovno pomoč pri sprejemanju odločitev in pri pripravi predpisov. Strokovni svet sestavljajo predsednik in 16 članov, ki jih vlada imenuje izmed uveljavljenih strokovnjakov s področja športne vzgoje, športne rekreacije, kakovostnega športa, vrhunskega športa ter iz vrst zasebnikov oziroma podjetnikov s športnega področja.

Po 16. členu Zakona o športu SSRŠ neposredno določa: programe in nosilce usposabljanja za opravljanje strokovnega dela v športu ter način preverjanja usposobljenosti, ustrezno strokovno izobrazbo za strokovne delavce v športu itd.

Strokovno delo v športu ureja VII. poglavje Zakona o športu in ga določajo naslednji člani:

26. člen (strokovni delavec)

Strokovni delavec v športu je tisti, ki opravlja v športu vzgojno-izobraževalno ali strokovno-organizacijsko delo (v nadaljevanju strokovno delo). Strokovni delavec v športu mora imeti ustrezno strokovno izobrazbo oziroma ustrezno strokovno usposobljenost.

27. člen (izvršilni predpis)

Ustrezno izobrazbo oziroma usposobljenost iz drugega odstavka prejšnjega člena določi strokovni svet po pridobljenem mnenju Olimpijskega komiteja Slovenije, Fakultete za šport in pristojne nacionalne športne zveze.

30. člen (potrdilo o usposobljenosti)

Strokovni delavec, ki je ustrezno usposobljen, si pridobi potrdilo o usposobljenosti. Potrdilo o usposobljenosti izda nosilec usposabljanja.

31. člen (licenca)

Na podlagi potrdila o usposobljenosti izda licenco za opravljanje strokovnega dela Olimpijski komite Slovenije (v nadaljevanju OKS). Kriterije za izdajanje licenc iz prejšnjega odstavka pripravi Olimpijski komite Slovenije na predlog ustrezne nacionalne športne zveze.

Opazimo lahko, da po 26. členu Zakona o športu strokovni delavec "mora" imeti ustrezno strokovno izobrazbo (univerzitetni dodiplomski študij športne vzgoje) oziroma ustrezno strokovno usposobljenost.

8.4.4 Strokovno-organizacijsko delo in uvrstitev sodniškega dela v športu

Glede na to, da spada sodniško delo v športu (ter nogometu) v sklop strokovno-organizacijskih del v športu, bom v nadaljevanju poskušal prikazati, katera so področja strokovno-organizacijskega dela v športu, kakšen je namen usposabljanja strokovno-organizacijskih delavcev v športu ter kakšna so pravila usposabljanja strokovno-organizacijskega dela v športu.

Preglednica št. 2: Področja strokovno-organizacijskega dela v športu in njim pripadajoči nazivi

	Področja strokovno-organizacijskega dela v športu	Nazivi
1	Strokovno-organizacijska, tehnična in administrativna dela v športnih organizacijah	<i>Tajnik in poslovni sekretar za šport</i>
2	Vodenje, upravljanje in vzdrževanje športnih objektov in infrastrukture	<i>Vodja, upravljalec in vzdrževalec športnih objektov in infrastrukture</i>
3	Vodenje, organiziranje in izvedba športnih prireditev	<i>Vodja, organizator in izvajalec športnih prireditev</i>
4	Trženje v športu	<i>Strokovni delavec za trženje v športu</i>
5	Odnosi z javnostmi v športu	<i>Strokovni delavec za odnose z javnostmi v športu</i>
6	<u>Sojenje, dela in naloge delegatov in funkcionarjev na športnih prireditvah</u>	<u>Sportni sodnik, delegat in funkcionar na športnih prireditvah</u>
7	Meritve na športnih tekmovanjih	<i>Merilec na športnih tekmovanjih</i>

Vir: Pravila o usposabljanju strokovnih delavcev v športu

Analogno s klasifikacijo športnih poklicev v EU-ju lahko strokovno delo v športu v Sloveniji delimo na:

- strokovno delo v športu (vaditelj, učitelj, trener, merilec, sodnik, organizator športne rekreacije), in na
- strokovno delo, povezano s športom (tajnik, poslovni sekretar za šport, vzdrževalec, upravljalec, vodja športnih objektov, organizator športnih prireditev, strokovni delavec za trženje, za stike z javnostjo)

Strokovno delo v športu je nesporno avtonomna domena športne stroke in športne politike, medtem ko strokovno delo, povezano s športom, v glavnem določa področje delovanja posameznih strok v sodelovanju s športom in njihovih izobraževalnih politik, in najbrž ne samo športne stroke.

Uvrstitev sodniškega dela v športu

Iz zgoraj navedenega in po 26. členu Zakona o športu lahko strokovno delo v športu v Sloveniji delimo na:

1. vzgojno-izobraževalno delo - predpisana ustrezna izobrazba univerzitetni dodiplomski študij ali ustrezna strokovna usposobljenost, ki jo določa SSRŠŠ (182 programov)
2. sodniško delo v športu - ustrezna strokovna usposobljenost, ki jo določa SSRŠŠ
3. poklicno delo športnikov - ni zahtevane ustrezne strokovne usposobljenosti

Strokovno delo, povezano s športom, pa lahko delimo na:

1. strokovno-organizacijsko delo, za katero je doslej predpisana ustrezna strokovna usposobljenost, ki jo določa SSRŠŠ (7 programov, med katerimi je tudi sodniško delo)
2. drugo strokovno-organizacijsko delo, za katero SSRŠŠ ne določa usposobljenosti

Opazimo lahko, da sodniško delo v športu v Sloveniji uvrščamo med strokovna dela v športu, za katera velja ustrezna strokovna usposobljenost, ki jo določa SSRŠŠ. Ustrezno usposobljenost po merilih za usposabljanje strokovnih delavcev v športu se trenutno pri nas uveljavlja le za nogometne sodnike mednarodnega ranga. Ustrezno usposobljenost za opravljanje sodniškega dela v nogometu si zatorej lahko (trenutno) pridobi le peščica najboljših nogometnih sodnikov. Ali ne bi bilo smiselno uvesti takšnega sistema že na samem začetku usposabljanja nogometnih sodnikov in s tem dvigniti njihovo kakovost ter nenazadnje tudi ambicije in motivacijo za takšen poklic?

8.4.5 Profesionalizacija nogometnih sodnikov

Teme v zvezi s profesionalizacijo nogometnih sodnikov so stare toliko, kot je star profesionalizem v nogometu. Ker nogomet postaja vedno hitrejši in s tem tudi atraktivnejši, je tudi sodnik moral spremeniti svojo „amaterskost“ v vse bolj profesionalizirano dejavnost. Da bi bil sodnik kos atributom moderne nogometne igre (hitrim prenosom igre, simuliranjem itd.) je moral izboljšati tako fizično kot taktično podkovanost in nenazadnje tudi psihološko pripravljenost. Obenem je postala tudi vloga pomočnika sodnika zelo pomembna. Največkrat je on tisti, ki s kontrolo nad pravilom ofsajda ter z določanjem, ali je žoga prešla golovo črto, determinira rezultat tekme. S tem se tudi pomočnik sodnika vse večkrat znajde sredi vročih medijskih diskusij, ki obravnavajo njegovo delo.

Zaradi internacionalizacije nogometnih igralcev, ko v elitnih klubih vse pogosteje igrajo

najboljši igralci z vsega sveta, mora nogometni sodnik poznati več jezikov, saj je komunikacija med sodnikom in igralci tako rekoč bistvena za normalen potek igre. Tako sta postali formalna izobrazba in poznavanje jezikov bistveni komponenti za napredovanje posameznega sodnika.

Vse večji napredek televizijske in telekomunikacijske tehnologije s posnetki in komentarji spornih situacij s tekem je sodnike privedel iz neprepoznavnih v prepoznavne medijske osebnosti. Temu primerno se je tudi njihov dohodek iz prej amatersko simbolnega prispevka povišal na nivo dohodkov profesionalnih nogometašev. Najbolj prepoznavnega sodnika v zadnjem času Pierluigija Collino je na primer celo sponzoriral Opel, saj je bil medijsko zelo prepoznaven in cenjen sodnik. Če kot zanimivost pogledamo v tujino, kako so se finančne spodbude oziroma dohodki nogometnih sodnikov spreminjali skozi čas, nam ne bo težko opaziti, da postaja nogometni sodnik na višjih nivojih tekmovanja v finančnem smislu „profesionaliziran“.

O t. i. „profesionalizmu“ lahko govorimo le v Angliji. V Angliji so nogometni sodniki postali „profesionalni“ leta 2001. Do tedaj so bili zaposleni kot „amaterji“ in so zaslužili nekaj sto angleških funtov na tekmo ter nadomestilo stroškov. Imeli so tudi zelo malo treningov in usposabljanj. Po letu 2001 pa so „profesionalni“ sodniki dobili letni prejemek v višini 33.000 angleških funtov ter 900 funtov na tekmo. Obenem se je povečalo tudi število in kvaliteta treningov ter usposabljanj, ki so postali tako rekoč obvezni. Kljub temu, da so sodniki „profesionalni“, pa je večina nogometnih sodnikov čez teden zaposlena v drugih poklicih (Rickaman in Witt, 2005).

V Franciji pa so nogometnim sodnikom zakonsko podelili status, ki so ga deležni razni poklici javne koristi, kot so policisti, gasilci itd. S tem so nogometne sodnike izenačili z njimi in postali so javni uslužbenci. Nov zakon je tako uporaben za športne sodnike na vseh nivojih, vključno s 28.000 registriranimi nogometnimi sodniki. Če kdo napade sodnika, je zdaj lahko kaznovan s 30.000 evri in dvema letoma zapora. Poleg tega pa bodo sodniki tudi manj obdavčeni, kar bo seveda pripomoglo k atraktivnosti tega poklica s finančne plati. Postavili so novo plačilno lestvico: nogometni sodniki prve francoske nogometne lige bodo tako dobili mesečno plačo v višini 1.420 evrov in 3.020 evrov na tekmo. Zakon jim dopušča neobdavčeni letni zaslužek v višini 4.500 evrov, kar pomeni, da sodniki nižjih tekmovanj ne bodo obdavčeni, tisti v višjem rangu tekmovanja pa bodo lahko prikazali njihove stroške. Poleg tega pa je dohodek iz takšne dejavnosti upoštevan kot „nekomercialen“. Čeprav imajo sodniki status samozaposlitve, jim je plačana socialna varnost, če zaslužijo več kot 4.500 evrov na leto. Vendar pa niso zavezani z nobeno pogodbo o delu oziroma zaposlitvi, saj sodniki niso zaposleni v zvezah. To je seveda dobro za obe strani: sodniki so avtonomni in neodvisni, zvezam pa ni potrebno plačevati nadomestil, ko sodniki dosežejo starostno mejo 45 let. Za takšno odločitev so se zavzeli zato, ker je bil v Franciji v zadnjih petih letih zabeležen občuten padec v pridobivanju in ohranjanju števila nogometnih sodnikov (Pascale, 2007).

Opazimo torej, da gre profesionalizacija nogometnih sodnikov v smer kakovosti in ne polne zaposlitve, kot bi nekateri lahko mislili. Menim, da je to prava smer, saj bi se v primeru polne in edine zaposlitve še dodatno povečal pritisk medijev. Sodniki bi bili

podvrženi večjim stresom, anksioznosti itd. Tako pa menim, da ostajajo še najbolj avtonomni in s tem tudi pravični.

9.0 IZOBRAŽEVANJE IN USPOSABLJANJE V ŠPORTU

Šport dandanes velja za enega največjih in najbolj „globaliziranih“ socialnih pojavov, v katerem sta vključena tako področje prostega časa kot tudi področje vzgoje. Športni sektor vključuje aktivnosti in dela, ki se razprostirajo od organiziranja klubskih tekmovanj oziroma športnih prireditev, profesionalnih športnih manifestacij, pa vse do vzgoje, športnega treninga, prostočasne športne aktivnosti, proizvodnje športnih izdelkov ter do uporabe športa za izboljšanje socialne integracije določenih socialnih skupin in še mnogo kaj. Razvoj športa ne more biti optimalen, če ne pride do izboljšanja usposobljenosti njegovih ključnih akterjev oziroma tistih, ki koordinirajo športni sektor. Strokovno oziroma poklicno izobraževanje in usposabljanje predstavljata enega ključnih dejavnikov v razvoju športa, kot je to značilno za vsa področja oziroma sektorje, ki temeljijo na človeških virih. Prav zato pa je pomembno promovirati in spodbujati visoko kvalificiran in profesionaliziran kader v športu. V zadnjem času je v športu čutiti nekakšno nasprotovanje in konkurenčen boj v strokovnem (poklicnem) izobraževanju ter usposabljanju med nizko nivojnim, komaj formalno praktičnim tečajem usposabljanja, in visoko nivojnim akademskim oziroma univerzitetnem študijem, ki pa ne vedno izpolnjuje pogojev, ki jih zahteva trg dela v športu (Improving employment in the field of sport in Europe through vocational training, 2004).

Kvaliteta ponudbe dela v športu je v veliki meri odvisna od sposobnosti (kompetenc) akterjev, ki sodelujejo v njem - človeških virov. Kvaliteta akterjev pa je odvisna od kakovosti sistema izobraževanja in usposabljanja v športu. Ta sistem temelji na ponudbi in povpraševanju po športnem usposabljanju in izobraževanju. Povpraševanje po usposabljanju in izobraževanju določajo tisti, ki si želijo pristopiti v športni sistem z namenom začetnega usposabljanja ali poklicnega usposabljanja, ter tudi tisti, ki si želijo v tem sistemu izboljšati strokovno znanje oziroma izobrazbo (Improving employment in the field of sport in Europe through vocational training, 2004).

Znotraj tega sistema lahko razlikujemo tudi akterje, ki vodijo in upravljajo ta sistem: politični akterji - v glavnem gre za ljudi, ki o razvoju tega sistema tudi dejansko odločajo, ne glede na to, ali imajo javni (vlada Republike Slovenije, lokalne samouprave) ali privatni status (socialni partnerji; znotraj teh lahko omenimo tudi institucije, ki so zadolžene za usposabljanje in izobraževanje v športu: Fakulteta za šport, Pedagoška fakulteta Univerze v Mariboru).

Znotraj tega sistema velja omeniti še posamezne tečaje usposabljanja in izobraževanja, kjer imamo opravka z osnovnimi tečaji (pridobitev znanja na nekem področju), začetnimi strokovni tečaji (namenjeni vpeljevanju udeležencev v določeno delovno področje), strokovnimi oziroma izobraževalni tečaji (namenjeni pridobivanju praktičnega in teoretičnega znanja za specifičen poklic) itd.

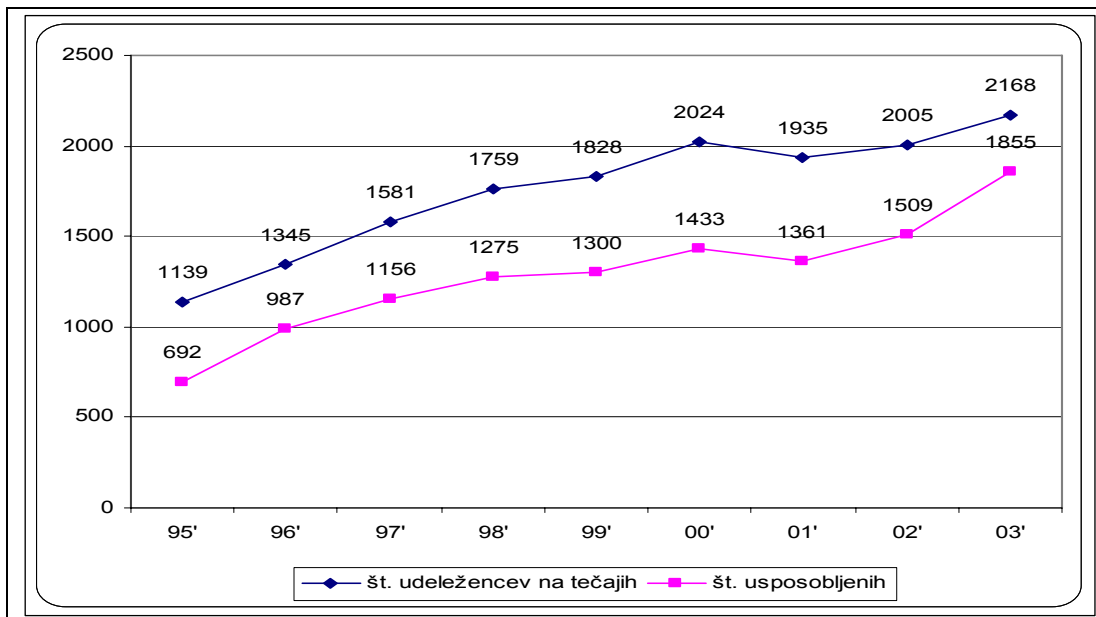
9.1 Model usposabljanja strokovnih delavcev v športu v Sloveniji

Opazili smo, da v Sloveniji strokovno delo v športu ločimo na vzgojno-izobraževalno (182 programov, potrjenih leta 2004) in na strokovno-organizacijsko (7 programov). Ker

smo ugotovili, da sodniško delo v športu (torej tudi sodniško delo v nogometu) pri nas uvrščamo v strokovno-organizacijska dela, bom v tem poglavju predstavil sistem usposabljanja strokovno-organizacijskih del v športu. Da bi lahko usposabljanje nogometnih sodnikov v Sloveniji potrdil SSRSS, mora biti le-to v skladu s Pravili o usposabljanju strokovnih (strokovno-organizacijskih) delavcev v športu. Na osnovi 16. člena Zakona o športu je SSRSS 27. oktobra 2002 sprejel Pravilnik o usposabljanju strokovnih delavcev v športu.

V spodnji tabeli lahko opazimo, da se iz leta v leto število udeležencev in število usposobljenih na tečajih usposabljanja strokovnih delavcev v športu povečuje. Le leta 2001 se je ta trend nekoliko upočasnil. Število usposobljenih strokovnih delavcev v športu se torej iz leta v leto povečuje, kar je za razvoj športa zelo pomembno, saj se s tem veča kakovost strokovnega dela v športu in nenazadnje tudi spodbuja profesionalizacijo v športu. Leta 2005 je kar 48 nosilcev programov izvedlo 214 programov usposabljanj. Vendar pa samo število usposobljenih še ni pogoj za njihovo kvalitetno delo. Kvaliteta usposobljenih je namreč v večji meri odvisna od kvalitete usposabljanja. Če je naš sistem usposabljanja strokovnih delavcev v športu primeren in kvaliteten, pa bo pokazal le čas.

Prikaz št. 5: Rast števila udeležencev in števila usposobljenih na tečajih usposabljanja strokovnih delavcev v športu

Vir: MŠŠ

Izvajalci in nosilci usposabljanj lahko pridobijo finančno pomoč iz javnih sredstev: Ministrstva za šolstvo in šport ali Fundacije za financiranje športnih organizacij v RS. V bistvu gre za sofinanciranje programov usposabljanj v športu, sofinanciranje založniške dejavnosti za potrebe izvajanja teh programov usposabljanj in razvojne iniciative usposabljanja delavcev v športu. Te aktivnosti se sofinancirajo iz sredstev, ki so pridobljena iz Evropskega socialnega sklada; končni upravičenec le-teh pa je Ministrstvo za šolstvo in šport (v nadaljevanju MŠŠ). V ta namen je bilo leta 2005 razpisanih 240

milijonov tolarjev (1.001.502,25 evrov) finančnih sredstev. Namen razpisa je v prvi vrsti krepiti profesionalizacijo in nadaljnji razvoj strokovnih delavcev na področju športa ter hkrati omogočiti ponudnikom usposabljanj kakovost, večje število in večjo dostopnost do programov usposabljanj (www.mss.gov.si).

Konkretni cilj razpisa je doseči regionalno razpršeno izvajanje športnih usposabljanj v različnih športnih panožnih zvezah ter podpreti usposabljanja vsaj 2.000 posameznikov, ki bi prejeli javnoveljavno listino o opravljenem usposabljanju, od tega vsaj 700 udeleženk usposabljanj v letih 2006 in 2007. Okvirna vsota denarja, ki jo bo ministrstvo namenilo v teh dveh letih za sofinanciranje programov usposabljanja strokovnih delavcev v športu, založniške dejavnosti za potrebe izvajanj programov usposabljanj in razvojne iniciative usposabljanja delavcev v športu je 217.753.410,00 SIT (908.668,88 EUR): za leto 2006 je namenjenih 92.750.910,00 SIT (387.042,69 EUR), za leto 2007 pa 125.002.500,00 SIT (521.626,19 EUR) (www.mss.gov.si).

9.2 Program usposabljanja strokovno-organizacijskega dela v športu

Pravila o usposabljanju strokovnih delavcev v športu je sprejel SSRŠ in določajo: nosilce usposabljanj, postopek pridobitve usposobljenosti za opravljanje strokovnega dela v športu, vodenje evidenc ter informacijsko podporo za izvajanje programov usposabljanja za strokovno delo v športu. Ker spada sojenje v športu med strokovno-organizacijska dela v športu, se bom v nadaljevanju osredotočil na usposabljanje strokovno-organizacijskih delavcev.

Nosilci programov usposabljanja za posamezne športne panoge so nacionalne panožne športne zveze. Programe usposabljanja izvaja nosilec ali od nosilca pooblaščen organizacija, ki ima v svojem temeljnem aktu predvideno izvajanje dejavnosti usposabljanja. V takšnem primeru nosilec z izbranim izvajalcem sklene pogodbo. Nosilci in izvajalci programov usposabljanj so dolžni v postopku usposabljanja uporabljati spletno aplikacijo Špak, ki je namenjena podpori vodenja programa usposabljanja, izpeljavi tečajev in poročanju.

Programe usposabljanja pripravi nosilec usposabljanja in mora vsebovati teoretični in praktični del ter podatke, kot so naziv programa in nosilca usposabljanja, športno panogo, stopnjo usposabljanja, osnovne vsebine usposabljanja, predmetnik, pogoje napredovanja in dokončanja, opis usposabljanja itd. Program usposabljanja postane veljaven, ko ga potrdi SSRŠ; njegova veljavnost pa traja štiri leta od potrditve. Po preteku štirih let in v primeru, da se program v času veljavnosti vsebinsko spremeni, mora nosilec program ponovno predložiti v potrditev SSRŠ.

Dolžnosti izvajalcev usposabljanja so:

- razpisati najmanj eno usposabljanje letno;
- zagotoviti ustrezne predavatelje;
- zagotoviti ustrezne tehnične in učne pripomočke ter gradivo;
- zagotoviti ustrezne prostore in opremo za teoretično in praktično izvedbo

- programov usposabljanja;
- zagotoviti seznam izpitnih vprašanj za preverjanje znanja glede na strokovne vsebine.

Predavatelj posameznega predmeta v sklopu usposabljanja mora imeti najmanj VII. stopnjo izobrazbe. Predavatelji, ki niso nosilci posameznega predmeta, so lahko tudi osebe z nižjo izobrazbo in znanji s posameznega področja.

Preglednica št. 3: Stopnje usposabljanja za strokovno-organizacijsko delo strokovnih delavcev v športu

Stopnje	1. stopnja*	2. stopnja	3. stopnja
Oblika študija	Tečaj	Tečaj	Tečaj
Število ur	40-120	min. 130**	min 300***
Pogoji za vključitev v program	Polnoletnost (18 let), najmanj končana 3-letna poklicna šola (III. stopnja izobrazbe)	Strokovno-organizacijski delavec 1, IV. stopnja izobrazbe	Strokovno-organizacijski delavec 2, V. stopnja izobrazbe
Obveznosti	Izpiti	Izpiti, seminarska	Izpiti, praksa, seminarska
Naziv	Strokovni delavec 1****	Strokovni delavec 2****	Strokovni delavec 3****
Delokrog	Strokovni delavec lahko deluje kot pomočnik strokovnim delavcem višjih stopenj usposobljenosti	Strokovni delavec lahko deluje samostojno	Strokovni delavec je lahko vodja za posamezno področje

Vir: ŠIC

- V obsegu ur 2. stopnje se upoštevajo ure 1. stopnje, če ta obstaja in so jo slušatelji uspešno zaključili.
- V obsegu ur 3. stopnje se upoštevajo ure 1. in 2. stopnje, če ti obstajata in so jih slušatelji uspešno zaključili.
- Strokovni delavec in opredelitev stopnje je samo prvi del naziva, drugi del je odvisen od zahtev posameznega športa, kar je pogojeno z mednarodnimi zahtevami oz. pojavno obliko športa, npr. športno rekreacijo.

Razpis tečajev usposabljanja mora biti objavljen na uradni spletni strani Športno informacijskega centra (v nadaljevanju ŠpiC) in mora vsebovati podatke, kot so: naziv tečaja, ime in priimek vodje programa usposabljanja, stopnjo usposabljanja, datum in kraj izvedbe tečaja, pogoje za udeležbo na tečaju, predmetnik in predavatelje, ceno tečaja, rok plačila, opis tečaja (obsega namen in cilj programa usposabljanja, pridobljene

kompetence).

Ceno usposabljanja (ki vsebuje udeležbo na tečaju usposabljanja, gradivo in enkratno opravljanje izpita) določi nosilec programa. V primeru, da je izvajanje programa usposabljanja sofinancirano iz javnih sredstev (MŠŠ-ja ali Fundacije za financiranje športnih organizacij v Sloveniji), mora izvajalec usposabljanja ob zaključku tečaja izdelati finančno poročilo izvedenega tečaja ter ga objaviti v spletni aplikaciji Špak.

Po zaključenem tečaju udeleženec opravlja izpit. Izvajalec usposabljanja je dolžan razpisati najmanj tri izpitne roke. Izpitno komisijo, ki jo sestavljajo predsednik in dva člana, določi nosilec programa usposabljanja. Izpit se ocenjuje opisno in sicer kot "opravil" ali "ni opravil". Če kandidat ustnega dela izpita ne opravi v tretjem roku, se mora ponovno udeležiti tečaja usposabljanja.

9.2.1 Licenciranje

Po uspešno zaključenem usposabljanju vsak udeleženec prejme diplomo, ki jo izda nosilec usposabljanja skupaj z izvajalcem. S tem si udeleženec pridobi licenco oziroma dovoljenje za strokovno-organizacijsko delo v športu. Pogoja za pridobitev oziroma za obnovitev licence pa sta usposobljenost katerekoli stopnje in obvezni vsakoletni 8-urni seminar.

9.2.2 Vsebina modulov

Vsebina modulov v usposabljanju strokovno-organizacijskega dela je takšna, da je vsak modul sestavljen iz treh delov: iz obveznega osnovnega splošnega dela, ki obsega največ tretjino posameznega modula ali programa za določeno stopnjo usposobljenosti, iz osnovnega specialnega dela in iz specifičnega dela s prakso. Obvezni osnovni splošni del oziroma modul, kateri obsega največ tretjino posameznega modula ali programa za določeno stopnjo usposobljenosti, pa mora vsebovati naslednje učne predmete:

1. Zakon o športu in nacionalni program športa v Republiki Sloveniji
2. Zakoni in drugi domači ter mednarodni akti, vezani na šport
3. Organiziranost športa v Sloveniji in svetu
4. Zgodovina športa v Sloveniji in svetu
5. Etika v športu
6. Status športnih organizacij, športnikov, trenerjev in drugih udeležencev v športu
7. Športni objekti, prireditve, varnost in fair play
8. Odnosi z javnostmi in informiranje v športu
9. Financiranje športa

Za pridobitev prve stopnje usposobljenosti za športne sodnike je dovolj, da program usposabljanja vsebuje 9-urni obvezni osnovni splošni del oziroma modul (ŠIC – Opredelitev strokovno-organizacijskega dela v športu in določitev osnov programov usposabljanja, 2005).

9.2.3 Namen usposabljanja strokovno-organizacijskih delavcev v športu

Namen usposabljanja je, da si športni delavec na osnovi 30. člena Zakona o športu in končanega ustreznega programa usposabljanja pridobi diplomu o usposobljenosti za strokovno-organizacijsko delo v športu. Poleg tega pa je namen usposabljanj tudi krepiti in spodbujati profesionalizacijo in razvoj strokovnih delavcev na področju športa ter s tem omogočiti kakovostno in varno ukvarjanje s športom. Kvaliteta strokovno-organizacijskih delavcev v športu je namreč v veliki meri odvisna od kakovosti sistema njihovega usposabljanja. Med drugim pa je namen usposabljanja tudi spodbujati zasebno strokovno-organizacijsko delo v športu. V skladu s 34. členom Zakona o športu in 9. členom Pravilnika o usposabljanju strokovnih delavcev v športu lahko uveljavlja status zasebnega športnega delavca tisti strokovno-organizacijski delavec, ki ima višjo ali visokošolsko izobrazbo športne ali druge ustrezne smeri z ustrežno usposobljenostjo za strokovno-organizacijsko delo v športu in tisti, ki je uspešno opravil 2. stopnjo usposabljanja za strokovno-organizacijsko delo v športu. Poleg tega pa mora strokovno-organizacijski delavec imeti tudi veljavno licenco Olimpijskega komiteja Slovenije - Združenja športnih zvez (v nadaljevanju OKS) za strokovno-organizacijsko delo v športu (www.sic-sport.si).

Strokovni delavec dobi za strokovno-organizacijsko delo v športu na osnovi 31. člena Zakona o športu in na podlagi diplome o usposobljenosti, ki jo izda OKS, licenco za opravljanje posameznega strokovno-organizacijskega dela.

9.3 MODEL USPOSABLJANJA NOGOMETNIH SODNIKOV UEFA

Uefina konvencija o nogometnih sodnikih določa minimalne standarde in najboljšo vzgojo, usposabljanje in vodenje nogometnih sodnikov na nivoju nacionalne nogometne zveze.

Izvršna pravila določajo cilji in načela, ki so jasna, razumljiva in merljiva. Uprava Uefe je v povezavi z odborom za nogometno sojenje pripravljena nuditi strokovno pomoč vsaki nacionalni zvezi, ki pristopi h konvenciji. Izvršna pravila so v svoji osnovi razdeljena na dva modula: modul A (usposabljanje nogometnih sodnikov) in modul B (organiziranje oziroma ureditev združenja nogometnih sodnikov).

Modul A – Usposabljanje nogometnih sodnikov; tu gre predvsem za štiri ključne vidike, ki vključujejo šolanje in razvoj nogometnih sodnikov:

- učinkovitost pridobivanja novih kadrov na eni strani in na drugi ohranjanje vseh že pridobljenih kadrov (rekrutacija in retencija nogometnih sodnikov)
- spremljanje razvoja posameznega nogometnega sodnika (sistem opazovanja)
- program za pridobivanje talentov s pomočjo mentorjev
- usposabljanje nogometnih sodnikov od začetnikov do vrhunsko usposobljenih nogometnih sodnikov

Modul B – Organiziranje nogometnih sodnikov

Ta modul opisuje, kako mora biti organiziran in voden sistem združenja nogometnih sodnikov ter cilje in naloge takšnega sistema.

Vsaka nacionalna zveza se lahko veliko nauči od drugih nacionalnih zvez ter obratno. Pri usposabljanju nogometnih sodnikov obstaja že veliko izmenjanih novih idej in ugotovitev. Eden izmed namenov te konvencije je tudi ustvariti neko aktivno povezovanje med članicami z namenom, da se ustvari kvaliteten sistem usposabljanja nogometnih sodnikov.

Posamezna nacionalna zveza mora izvršiti vse minimalne zahteve oziroma standarde te konvencije. Šele tedaj lahko postane polnopravni član te konvencije. Seveda pa Uefa svetuje, da se predlagane zahteve lahko prilagodijo potrebam in ciljem posamezne nacionalne zveze. Polnopravno članstvo odobrijo ustrezni organi Uefine uprave potem, ko nacionalna zveza predloži pisno prošnjo in osvoji vse predpisane zahteve te konvencije.

MODUL A-1

1. Konvencija o rekrutaciji (pridobivanje) in retenciji (ohranjanje) nogometnih sodnikov

Cilj

Zagotoviti, da vsako nogometno tekmo, ki jo vodi nacionalna zveza, sodi registriran, usposobljen in sposoben nogometni sodnik.

Glavne zahteve

Za uveljavitev učinkovitega programa za pridobivanje oziroma rekrutacijo in retencijo nogometnih sodnikov so potrebne štiri glavne zahteve:

- *Sposobnost merjenja*

Zgraditev podatkovne baze, ki vsebuje podatke vseh že registriranih in na novo prispelih nogometnih sodnikov, vključno s podatki nogometnih sodnikov, ki so prenehali z aktivnostjo zaradi kakršnih koli razlogov. Povezava te podatkovne baze s številom tekem, ki jih organizira nacionalna zveza pa omogoča, da lahko celoten cilj merimo v odstotkih.

- *Identifikacija problemov rekrutacije in retencije*

Zelo pomembno je, da ugotovimo probleme, ki se tičejo pridobivanja in izgubljanja kadrov nogometnih sodnikov. Posebno pozornost je potrebno nameniti problemom, ki se tičejo izgubljanja kadrov. Zanima nas, zakaj je na začetku toliko navdušenja, kasneje pa pridemo do takšnega osipa v kadrih, katere so ovire in prepreke v procesu usposabljanja nogometnega sodnika itd.

- *Zmožnost pridobivanja in izgubljanja kadrov ter proračun*

V nacionalni zvezi bi moral biti vsaj en funkcionar, ki bi bil sposoben reševati probleme pridobivanja in izgubljanja kadrov ter bi bil sposoben pritegniti zanimanje javnosti in medijev za kariero nogometnih sodnikov, na primer s ponujanjem različnih krožkov ali programov usposabljanja šolam, nogometnim klubom, z ustanovitvijo akademije za nogometne sodnike itd. Za takšno aktivnost in propagando pa je potrebno nameniti primeren proračun.

- *Izmenjava*

Kot je bilo že zgoraj omenjeno, se vsaka članica Uefe lahko veliko nauči ena od druge, ko gre za reševanje problemov pridobivanja in izgubljanja kadrov. Veliko vidikov reševanja tega problema se lahko izmenja: propagandne akcije, osebni razvoj in šolanje nogometnih sodnikov.

MODUL A-2

2. Konvencija o opazovanju (kontroliranju) in razvojnem spremljanju nogometnih sodnikov

Cilji

- a) Šolanje in usposabljanje nogometnih sodnikov in pomočnikov
- b) Zagotavljanje enotnosti
- c) Ocenjevanje kvalitete dela nogometnih sodnikov
- d) Ugotavljanje in identificiranje talentov
- e) Razvrščanje (po kvaliteti) nogometnih sodnikov in pomočnikov
- f) Svetovanje in poučevanje nogometnih sodnikov

Glavne zahteve

Glavne zahteve za izpolnjevanje te konvencije lahko razvrstimo v naslednje zahteve:

- *Tipologija opazovalcev (kontrolorjev) nogometnih sodnikov*

Opazovalci nogometnih sodnikov naj bi bili specialisti oziroma strokovnjaki v sojenju nogometne igre. Biti morajo neodvisni od klubov, da so njihovi napotki nogometnim sodnikom čimbolj objektivni. Poleg tega pa morajo imeti zelo dobro izoblikovane komunikacijske spretnosti in dovolj močno osebnost, da lahko svetujejo in dajejo primerne napotke nogometnim sodnikom. Seveda pa je nepogrešljiv dejavnik tudi dobro poznavanje pravil nogometne igre, saj je to osnova oziroma temelj tako dobrega opazovalca kot tudi sodnika.

- *Usposabljanje opazovalcev (kontrolorjev) nogometnih sodnikov*

Usposabljanje opazovalcev nogometnih sodnikov naj bi bilo sestavljeno iz začetnega šolanja, ki pa bi vsebovalo tudi pristopni/začetni izpit. Izpite bi opazovalci opravljali tudi po vsakoletnem obnovitvenem tečaju. Opazovalci vrhunskih nogometnih sodnikov naj bi imeli pogostejše preverjanje.

- *Delegiranje opazovalcev (kontrolorjev) nogometnih sodnikov*

Obveznost sodniške organizacije je, da so opazovalci imenovani redno (vsak teden). Nogometni sodniki, ki sodijo nogometne tekme v višjih ligah naj bi bili opazovani vsako tekmo.

- *Kvaliteta nadzorstva*

Naloga nacionalne sodniške organizacije je, da ovrednoti delo posameznega opazovalca nogometnih sodnikov ter da ga po kvaliteti njegovega dela razvrsti v primeren rang opazovalcev nogometnih sodnikov.

- *Naloge in obveznost opazovalcev (kontrolorjev) nogometnih sodnikov*

Osnovna obveznost opazovalcev nogometnih sodnikov je priprava pisnega poročila oziroma kontrole sojenja in ocena sojenja posameznega nogometnega sodnika. Dolžnost opazovalca nogometnih sodnikov je tudi ta, da po tekmi skupaj z nogometnim sodnikom analizira ključne dejavnike tekme. Sodniku svetuje ter daje napotke za morebitno odpravo določenih pomanjkljivosti sojenja nogometne igre. Poročilo opazovalca oziroma kontrola sojenja in analiza tekme ne sme biti „medijsko“ objavljena.

MODUL A-3

3. Konvencija o pridobivanju in ugotavljanju talentov ter o nalogah mentorjev

Cilji

Vsaka nacionalna zveza naj bi imela program za ugotavljanje in spremljanje talentiranih mladih nogometnih sodnikov od začetka pa vse do konca kariere.

Glavne zahteve

- *Določitev različnih stopenj programa za ugotavljanje in spremljanje talentov*
 - Začetna stopnja (ugotavljanje in spremljanje talentiranih nogometnih sodnikov, ki sodijo tekme v območnih/lokalnih ligah mladih selekcij in amaterskih ligah)
 - Sekundarna oziroma vmesna stopnja (ugotavljanje in spremljanje talentiranih nogometnih sodnikov, ki sodijo tekme v regionalnih amaterskih in polprofesionalnih ligah)
 - Nacionalna stopnja (ugotavljanje in spremljanje talentiranih nogometnih sodnikov, ki sodijo tekme v nacionalnih polprofesionalnih in profesionalnih ligah)

- *Ugotavljanje talentov*

Ogledovalno-spremljevalni sistem bi morali izvršiti regionalni inštruktorji nogometnih sodnikov, ki jih določi nacionalna zveza. Vsako leto naj bi se naredilo seznam talentov in njihovih mentorjev. Mentorji morajo opazovati napredek v kvaliteti sojenja in osebnostni razvoj talentiranih nogometnih sodnikov. Nacionalna sodniška organizacija mora dodeliti smernice o največjem številu talentov in starostni meji posamezne stopnje programa, trajanju programa ter načrtih za hitro napredovanje iz ene stopnje v drugo.

➤ *Program usposabljanja talentov*

Za vsako stopnjo (lokalna, regijska in nacionalna stopnja) programa usposabljanja talentov je predviden letni seminar za usposabljanje talentiranih nogometnih sodnikov, ki jih vodijo usposobljeni inštruktorji za nogometne sodnike. Pred začetkom posameznega programa usposabljanja talentov se s talenti prek intervjuja določi realne cilje in namen tovrstnega programa. Med potekom programa naj bi se talenti z mentorji sestajali redno in čim bolj pogosto (vsaj enkrat mesečno). Na koncu programa pa je potrebno tako talente kot posamezen program ovrednotiti.

➤ *Izbor mentorjev*

Za kakovosten izbor mentorjev moramo poznati profil dobrega mentorja: nekdanji izkušen nogometni sodnik, ki ima dobre motivacijske lastnosti, pozna ključne dejavnike in točke v procesu razvoja nogometnega sodnika, zna prepoznati nadebudne in obetavne nogometne sodnike z močno osebnostjo. Mentor naj bi bil povezan in naj bi se redno sestajal z regijskim inštruktorjem za nogometne sodnike, ki je zadolžen za izboljšanje kvalitete nogometnih sodnikov.

MODUL A-4a

4. Konvencija o usposabljanju nogometnih sodnikov „začetnikov“

Cilji

- a) Hitra integracija začetnikov v svet sojenja nogometne igre in izboljšanje retencije kadrov
- b) Učenje pravil nogometne igre
- c) Zagotovitev jasne, enotne in konsistentne interpretacije pravil nogometne igre
- d) Svetovanje sodnikom, kako naj izboljšajo svoje sposobnosti
- e) Čim hitrejšo ugotavljanje in identificiranje mladih talentiranih sodnikov
- f) Spodbujanje in motivacija aktivnih nogometnih sodnikov

Glavne zahteve

Usposabljanje naj bi bilo enotno na vseh ravneh nacionalne zveze.

▪ *Začetno usposabljanje*

Začetno usposabljanje naj bi bilo sestavljeno iz uveljavljenega začetnega tečaja, ki naj bi trajal vsaj 15 ur in bi ga vodil kvalificiran inštruktor nogometnega sojenja. Tečaj naj bi bil sestavljen iz naslednjih tem: pravila nogometne igre, administrativne naloge, ki jih mora sodnik poznati na posamezni tekmi oziroma tekmovanju in preizkus fizičnih sposobnosti.

- *Opazovanje oziroma kontrola „izpitne“ tekme*

Preden si začetniki pridobijo licenco za sojenje nogometnih tekem, morajo biti opazovani na najmanj eni „izpitni“ tekmi. Šele tedaj lahko pridobijo licenco in se tudi formalno vključijo v svet sojenja nogometne igre.

- *Program usposabljanja*

Tečaji usposabljanja nogometnih sodnikov naj bi se obnavljali letno. Poleg tega pa naj bi kvalitetnejši in povišani nogometni sodniki opravili tečaj na višjem nivoju.

- *Vsebina tečajev usposabljanja*

Vsebino tečajev usposabljanja nogometnih sodnikov na vseh ravneh naj bi vzdrževala nacionalna zveza. Nacionalna organizacija nogometnih sodnikov pa naj bi bila zadolžena za pripravo in vodenje vsebine tečajev.

- *Inštruktorji nogometnih sodnikov*

Nacionalna zveza naj bi vodila podatkovno bazo inštruktorjev nogometa na vseh ravneh (lokalni, regionalni in nacionalni). Tudi inštruktorji naj bi imeli vsakoletne obnovitvene tečaje za opravljanje svoje funkcije.

MODUL A-4b

5. Konvencija o usposabljanju vrhunskih nogometnih sodnikov

Cilji

Vrhunski nogometni sodniki naj bi se redno sestajali in bi jih vodili profesionalni funkcionarji. Razdeljeni naj bi bili na glavne sodnike in pomočnike, ki redno sodijo tekme na najvišjem nivoju tekmovanja na državni ravni.

Glavne zahteve

- *Upravnik nogometnih sodnikov*

Upravnik vrhunskih nogometnih sodnikov naj bi bil zaposlen s polnim delovnim časom in bi skrbel za sestajanje, upravljanje in organiziranje izbranih nogometnih sodnikov.

- *Podporni sistem*

Za vrhunske nogometne sodnike mora skrbeti inštruktor nogometa, ki je povezan z Uefo, kondicijski trener, trener, specializiran za taktiko nogometne igre, psiholog, ki skrbi za psihično pripravo vrhunskih nogometnih sodnikov in oseba,

ki skrbi za pravilno oziroma športno prehrano. Število teh profesionalnih oseb, ki skrbijo za vrhunske nogometne sodnike je odvisno od velikosti nacionalne zveze in njenega proračuna.

- *Pogostost zasedanj*

Tudi pogostost srečanj je v večji meri odvisna tako od velikosti nacionalne zveze kot tudi od njenega proračuna. Kljub temu pa naj bi se vrhunski nogometni sodniki sestajali vsaj enkrat na dva meseca, vrhunski pomočniki pa vsaj štirikrat letno. Opazovalci vrhunskih nogometnih sodnikov naj bi se s sodniki srečevali vsaj dvakrat letno.

- *Vsebina zasedanj*

Vsebina posameznega zasedanja vrhunskih nogometnih sodnikov naj bi bila sestavljena iz kvalitete praktičnega učenja (videoanalize minulih tekem), iz skupinskega dela in razpravljanja ter iz testa fizičnih sposobnosti ali kondicijskega treninga. Poleg omenjenega naj bi bil sestavni del razprave teh zasedanj tudi taktično ozaveščanje nogometne igre, psihične priprave na tekmo in priprave na nastope v javnosti oziroma v medijih ter nenazadnje tudi razprava o pravilni prehrani nogometnih sodnikov.

- *Enotnost usposabljanja*

Programi usposabljanja nogometnih sodnikov naj bi bili enotni tako na državnem kot tudi lokalnem in regijskem območju. Usposabljanje naj bi temeljilo na vertikalnem načinu napredovanja in delovanja.

9.4 MODEL USPOSABLJANJA NOGOMETNIH SODNIKOV V SLOVENIJI

9.4.1 Analiza modela usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji

NZS nima ustreznega potrjenega programa usposabljanja nogometnih sodnikov. Obstaja namreč le Splošni pravilnik nogometnih sodnikov, ki ima funkcijo direktiv v sistemu usposabljanja nogometnih sodnikov. V praksi pa se obstoječe usposabljanje nogometnih sodnikov Slovenije ne veliko razlikuje od Uefinih zahtev za usposabljanje nogometnih sodnikov. V tem delu bom analiziral Splošni pravilnik nogometnih sodnikov, ki velja kot temeljni okvir za usposabljanje in organiziranje nogometnih sodnikov v Sloveniji. Prikazal bom tudi, kako je urejen sistem napredovanja ter kako je sistem usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji tudi dejansko izpeljan.

9.4.2 Organiziranje nogometnih sodnikov v Sloveniji

Najvišji organ, zadolžen za usposabljanje in organiziranje nogometnih sodnikov na državnem nivoju, je Zveza nogometnih sodnikov Slovenije (ZNSS). ZNSS je krovna organizacija vseh območnih društev nogometnih sodnikov, registriranih pri območnih nogometnih zvezah. Opazimo lahko, da je društev nogometnih sodnikov toliko, kot je število območnih nogometnih zvez. V Sloveniji imamo devet območnih društev nogometnih sodnikov: Medobčinsko društvo nogometnih sodnikov (v nadaljevanju MDNS) Celje, Društvo nogometnih sodnikov Gorenjske Kranj, MDNS Koper, Območno društvo nogometnih sodnikov Lendava, Društvo nogometnih sodnikov (v nadaljevanju DNS) Ljubljana, MDNS Maribor, MDNS Murska Sobota, MDNS Nova Gorica in MDNS Ptuj. Posamezni nogometni sodnik naj bi bil registriran v tistem območnem društvu nogometnih sodnikov, kjer ima stalno prebivališče. V NZS-ju je sodniška organizacija v svojem delovanju popolnoma samostojna in neodvisna struktura ter ima vso podporo ostalih nogometnih struktur. Pri tem pa je potrebno omeniti, da NZS skrbi za vsa potrebna administrativna dela in za finančne potrebe osrednje sodniške organizacije. V podobni meri skrbi za to tudi na nivoju območnih nogometnih zvez oziroma društev nogometnih sodnikov.

9.4.3 Splošni pravilnik Zveze nogometnih sodnikov Slovenije

9.4.3.1 Splošne odločbe pravilnika ZNSS

Splošne odločbe formalno urejajo, kdo lahko in kakšne pogoje mora izpolnjevati kandidat, ki opravlja izpit za nogometnega sodnika, kako je usposabljanje nogometnih sodnikov urejeno na lokalnem in državnem nivoju ter obveznosti članov (sodnikov) društev.

Usposabljanje kandidatov za nogometnega sodnika se opravlja z različnimi tečaji, izobraževanjem, seminarji in z drugo obliko usposabljanja. V svoji osnovi pa usposabljanje nogometnih sodnikov ločimo na usposabljanje sodnikov velikega nogometa in sodnikov malega nogometa.

Starostna omejitev kandidatov je načeloma prepuščena odločitvam posameznega društva. Drugače pa kandidat za nogometnega sodnika velikega nogometa ne sme biti mlajši od 15 let oziroma starejši od 45 let. Oseba z državljanstvom RS-ja, ki je opravila izpit v Sloveniji ali v tujini pred komisijo iz Slovenije, se lahko vključi v članstvo po načelu krajevnosti. Oseba, ki je opravila izpit pred komisijo druge države (članice Fife), lahko postane član društva, če po prihodu v Slovenijo predloži upravnemu odboru ZNSS-ja prošnjo z dokazili in je le-ta ugodno rešena.

Izpita ne more opravljati oseba, ki je bila diskvalificirana s sklepom katerekoli športne organizacije in diskvalifikacija ni bila odpravljena in/ali je kaznovana s pravnomočno sodbo zaradi nečastnega dejanja in/ali ni zdravstveno sposobna za opravljanje funkcije nogometnega sodnika ter načeloma še oseba, ki ni državljan RS-ja. Kandidat, ki opravlja izpit, predloži prijavo z vsemi pomembnejšimi podatki za opravljanje izpita društvu, na področju katerega ima stalno bivališče. Program izobraževanja kandidatov za nogometnega sodnika velikega nogometa oziroma nogometnega sodnika malega nogometa predpiše posamezno društvo. Program je izdelan v skladu s sistemom strokovnega izobraževanja ZNSS-ja.

9.4.3.2 Kategorizacija (strokovni nazivi) sodnikov velikega nogometa

Sodnike velikega nogometa v Sloveniji delimo na: sodnike - pripravnike, stalne sodnike, regijske sodnike in pomočnike sodnika, republiške sodnike in pomočnike sodnika ter na mednarodne sodnike in pomočnike sodnika.

- ***Sodnik – pripravnik***

Kandidat, ki se odloči za pristop v svet sojenja nogometne igre, predloži območnemu društvu nogometnih sodnikov dopis s podatki in kratek življenjepis. Društvo nogometnih sodnikov (v nadaljevanju DNS) ga nato obvesti o razpisnem roku tečajev. Tečaj navadno traja dva tedna (5 krat po 2 uri) in ga vodi kvalificiran inštruktor velikega nogometa. Izpit je sestavljen iz teoretičnega dela, ki zajema poznavanje pravil nogometne igre in postopanje sodnika pri kršitvah pravil, ter iz praktičnega dela, v katerem mora sodnik odsoditi dve tekmi pod nadzorom kontrolorja. Če kandidat uspešno opravi oba dela izpita, si pridobi strokovni naziv sodnik - pripravnik. S strokovnim nazivom *sodnik - pripravnik* je mogoče znotraj posamezne regije društva nogometnih sodnikov soditi tekme kategorij cicibanov (U-8 in U-10), mlajših dečkov, starejših dečkov, kadetov in mladincev. Na teh tekmah sodnik - pripravnik nastopa tako v vlogi glavnega sodnika kot tudi v vlogi pomočnika sodnika.

- ***Stalni sodnik***

Sodnik - pripravnik, ki je odsodil najmanj 15 tekem mladincev znotraj regije društva nogometnih sodnikov in mu je strokovni odbor (v nadaljevanju SO) društva dovolil opravljanje izpita za pridobitev strokovnega naziva stalni

sodnik, opravlja oba dela izpita: teoretični del in praktični del, v katerem pa mora sodnik (sodnik - pripravnik) odsoditi dve tekmi članske kategorije v DNS-ju pod nadzorom kontrolorja. Če kandidat uspešno opravi oba dela izpita, si pridobi strokovni naziv stalni sodnik. S strokovnim nazivom stalni sodnik je mogoče znotraj posamezne regije DNS-ja poleg vseh tekem nižjih oziroma mlajših kategorij soditi tudi članske tekme. Stalni sodnik lahko sodi tekme kot glavni sodnik (C lista nogometnih sodnikov velikega nogometa) ali kot pomočnik sodnika (M lista).

- ***Regijski sodnik***

Strokovni naziv regijski sodnik lahko kandidat pridobi v okviru ZNSS-ja. Stalna izpitna komisija ZNSS-ja objavi razpis z rokom za prijavo za opravljanje izpita. Na razpis se lahko prijavi kandidat, ki predhodno pridobi mnenje svojega društva, da je sposoben voditi članske tekme, ki jih organizira NZS. Sodnik bo k izpitu pripuščen, če ima znotraj društva naziv stalnega sodnika, je odsodil najmanj 15 tekem uradnega tekmovanja prvega oziroma drugega razreda v okviru MNZ-ja ali pokalnega tekmovanja in predloži poleg kratkega življenjepisa tudi 5 poročil o kontroli sojenja na članskih tekmah uradnega tekmovanja, ki ne smejo biti starejše od enega leta in v katerih so vsaj tri strani napisali kontrolorji, ki imajo najmanj licenco za strokovno spremljanje tekem 3. SNL. Poleg omenjenih pogojev pa mora kandidat tudi pridobiti pozitivno mnenje strokovnega organa ZNSS-ja oziroma UO-ja ZNSS-ja. Izpit za pridobitev naziva regijski sodnik je sestavljen iz teoretičnega dela izpita, ki je sestavljen iz pisnega in ustnega dela. Pisni izpit je sestavljen iz testiranj iz pravil nogometne igre in pisne naloge iz določene teme. Če kandidat uspešno opravi pisni del teoretičnega izpita, je prepuščen k ustnemu delu izpita, ki ga vodi najmanj tričlanska izpitna komisija. Praktični del izpita opravlja kandidat s sojenjem dveh članskih tekem uradnega tekmovanja ob strokovnem spremljanju republiškega inštruktorja z liste stalne izpitne komisije. Kandidat bo uspešno opravil praktični del izpita, če je bil na tekmah ocenjen najmanj z ocenama 7,5 in 8,0.

- ***Regijski pomočnik sodnika***

Postopek in pogoji za pridobitev naziva regijski pomočnik sodnika so podobni pogojem za pridobitev naziva regijski sodnik: teoretični del izpita (pisni in ustni) in praktični del izpita (sojenje dveh tekem ob strokovnem spremljanju republiškega inštruktorja). Na izpit se lahko prijavi kandidat, ki predhodno pridobi mnenje svojega društva, da je kot pomočnik sodnika sposoben soditi članske tekme, ki jih organizira NZS. Teoretični del izpita za regijske pomočnike sodnika se razlikuje od teoretičnega dela izpita za regijske sodnike. Vprašanja in tema pisne naloge so specifične in usmerjene v funkcijo, ki jo glavni sodnik oziroma pomočnik sodnika opravlja.

- ***Republiški sodnik in pomočnik sodnika***

Strokovni naziv republiški sodnik oziroma pomočnik sodnika lahko kandidat pridobi v okviru ZNSS-ja. Stalna izpitna komisija ZNSS-ja objavi razpis z rokom za prijavo za opravljanje izpita. Na izpit se lahko prijavi regijski sodnik oziroma pomočnik sodnika, ki predhodno pridobi pozitivno mnenje strokovnega organa ZNSS-ja, da je sposoben voditi tekme najvišjega ranga tekmovanja in je opravljal funkcijo glavnega sodnika oziroma pomočnika sodnika na najmanj 15 tekmah 2. SNL. Preizkus je ravno tako sestavljen iz teoretičnega dela izpita (pisni in ustni) in praktičnega dela izpita (sojenje dveh tekem ob strokovnem spremljanju republiškega inštruktorja).

- ***Mednarodni sodnik***

Strokovni naziv mednarodni sodnik kandidat pridobi tako, da najprej UO ZNSS-ja odda vlogo izvršnemu odboru (v nadaljevanju IO) NZS-ja za kandidaturu in nato IO NZS-ja predlaga izbranega sodnika Fifa. Fifa dokončno odloča o kandidaturi sodnika. Poleg tega pa mora predlagani sodnik imeti odsojenih najmanj 15 članskih tekem 1. SNL kot glavni sodnik. Po uspešno opravljenem izpitu si kandidat pridobi strokovni naziv mednarodni sodnik, ki pa glede na razvrstitev sodi na različnih nivojih tekmovanj pod okriljem Uefe in Fife. Fifa mednarodne sodnike razvršča v 5 jakostnih skupin.

- ***Mednarodni pomočnik sodnika***

Strokovni naziv mednarodni pomočnik sodnika kandidat pridobi tako, da najprej UO ZNSS-ja odda vlogo IO-ju NZS-ja za kandidaturu in nato IO NZS-ja predlaga izbranega sodnika Fifa. Fifa dokončno odloča o kandidaturi pomočnika sodnika. Poleg tega pa mora predlagani pomočnik sodnika imeti odsojenih najmanj 15 članskih tekem 1. SNL kot pomočnik sodnika.

To so torej strokovni nazivi sodnikov velikega nogometa. Omeniti pa moramo, da se na vse razpise lahko prijavijo ne samo kandidati, temveč tudi kandidatke oziroma predstavnice ženskega spola. Postopek in pogoji za pridobitev naziva tako v DNS-ju kot tudi na nivoju ZNSS-ja so enaki tako za moške kot ženske.

9.4.3.3 Strokovno izobraževanje

Sodniki se strokovno izobražujejo na osnovi programa strokovnega izobraževanja ZNSS-ja, ki jim nudi strokovno pomoč. Poleg tega pa lahko posamezno društvo nogometnih sodnikov doda kakšen tečaj za sodnike - pripravnike oziroma stalne sodnike, če meni, da je to potrebno.

Preizkuse telesne in teoretične pripravljenosti ter zdravstvene preglede urejajo ustrezni pravilniki, ki jih sprejme UO ZNSS-ja oziroma DNS. Ker se nogometna pravila spreminjajo in postaja nogomet vedno bolj modern, atraktiven in hiter, morajo biti tudi

sodniki zelo dobro telesno in teoretično pripravljene oziroma ozaveščeni. Za teoretično ozaveščenost na državni ravni skrbi ZNSS, ki letno organizira seminarje strokovnega izobraževanja. Glede telesne priprave pa so sodniki dolžni hoditi vsaj dvakrat tedensko na treninge telesne priprave, ki jih organizira posamezno društvo. Preizkusi telesne pripravljenosti se tudi spreminjajo. Trenutni preizkus telesne pripravljenosti nogometnih sodnikov velikega nogometa je sestavljen iz: 1. šestih kratkih šprintov na razdalji 40 metrov, ki jo morajo pomočniki sodnika preteči v času pod 6,2 sekunde, glavni sodniki pa pod 6,4 sekunde (odmor med vsako ponovitvijo traja minuto in pol) in 2. iz daljših šprintov na razdalji 150 metrov, ki jo morajo tako glavni sodniki kot tudi pomočniki sodnikov preteči najmanj 20-krat oziroma 10 krogov. Test daljših šprintov (150 metrov) je sestavljen tako, da sodnik preteče v krogu najprej 150 metrov pod 30 sekundami in ima nato različno dolg odmor znotraj 50 metrov hoje. Po izteku tega odmora mora sodnik ponovno preteči 150 metrov, nakar ponovno sledi 50 metrov hoje različno dolgega odmora. Na nacionalni ravni traja za glavne sodnike odmor v 50 metrski hoji 40 sekund, za pomočnike sodnika pa 45 sekund. Za mednarodne sodnike pa se ta odmor zmanjša v posamezni kategoriji za 5 sekund: glavni sodniki imajo odmor 35 sekund, pomočniki sodnika pa 40 sekund.

9.4.3.4 Liste sodnikov

Za vsak nivo tekmovanja velikega nogometa v pristojnosti NZS-ja se oblikujejo ustrezne liste sodnikov. V prvi vrsti je za napredovanje oziroma imenovanje sodnikov v posamezne liste odgovoren DNS, ki s posebnim aktom predpiše način sestave list na svojem področju. Sestavljena lista nogometnih sodnikov (pomočnikov sodnikov in glavnih sodnikov), ki jo sprejme UO ZNSS-ja oziroma DNS, gre v potrditev ustreznemu organu pristojne nogometne zveze. Liste sodnikov in pomočnikov sodnika velikega nogometa v Sloveniji, ki se delijo glede na kategorijo, ligo in nivo tekmovanja, v katerem sodijo, ter glede na strokovni naziv, ki ga imajo, so prikazani v spodnji tabeli:

Strokovni naziv	Lista	Sojenje: kategorija, liga, nivo
Sodnik - pripravnik		Mlajši in starejši dečki, kadeti, mladinci MDNS
Stalni sodnik	C	Člani (MDNS) - glavni sodnik
Regijski sodnik	B	3. SNL – glavni sodnik
Regijski pomočnik sodnika	B1	3. SNL - pomočnik sodnika
Republiški sodnik	A	2. in 1. SNL - glavni sodnik
Republiški pomočnik sodnika	A1	2. in 1. SNL - pomočnik sodnika
Mednarodni sodnik		Tekmovanja znotraj Uefe in/ali Fife (glavni sodnik)
Mednarodni pomočnik sodnika		Tekmovanja znotraj Uefe in/ali Fife (pomočnik sodnika)

Vir: www.nzs.si

Omeniti pa moramo tudi spremembo, ki jo je Fifa vpeljala leta 1990. Fifa je namreč prek različnih študij tekmovanj na svetovnih prvenstvih opazila, da so nastajale resne slabosti

vrhunskih glavnih sodnikov, ko so ti prevzemali funkcijo pomočnika sodnika na teh tekmovanjih. Temu primerno je tedaj Fifa ustanovila posebno listo pomočnikov sodnika za mednarodne tekme. To spremembo so nato prevzele tudi vse oziroma večina članic Fife, saj je bilo opaziti, da niso vsi dobri sodniki tudi dobri pomočniki sodnika. Prišlo je do specializacije v kadrovanju sodnikov in pomočnikov sodnika, kar naj bi zagotovilo boljšo kvaliteto tako pomočnikov sodnika kot tudi sodnikov.

9.5 Model usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji po Pravilniku o usposabljanju strokovno-organizacijskih delavcev športu

Glede na to, da je NZS pristopil h Konvenciji o usposabljanju nogometnih sodnikov ter da je ta program usposabljanja že aktivno implementiran, bom poskušal prikazati, kako bi moral biti osnovan model usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji, da bi bil v skladu s Pravilnikom o usposabljanju strokovno-organizacijskih delavcev v športu.

Model o usposabljanju nogometnih sodnikov po programu Uefe s svojo vsebino praktično ne vpliva na Pravila o usposabljanju strokovno-organizacijskih delavcev v športu. Opazili smo namreč, da Uefina konvencija o usposabljanju nogometnih sodnikov določa predvsem spremembe organizacijskih in kakovostnih dejavnikov usposabljanja nogometnih sodnikov ter je le dobrodošla dopolnitev usposabljanja.

Ker je za pridobitev prve stopnje usposobljenosti za športne sodnike dovolj, da program usposabljanja vsebuje 9-urni obvezni osnovni splošni del oziroma modul, se bomo v glavnem osredotočili na osnove druge stopnje usposobljenosti, saj je takšen 9-urni program praktično že v praksi in ga v svoji vsebini ni potrebno spreminjati (ŠIC - Opredelitev strokovno-organizacijskega dela v športu in določitev osnov programov usposabljanja, 2005). Potrebno bi bilo osnovati specifičen del s prakso, ki bi bil v obsegu 31 ur. Da se kandidat lahko vključi v program, pa je zahtevana polnoletnost (dopolnjenih 18 let) ter končana 3-letna poklicna šola (III. Stopnja izobrazbe) ter minimalen obseg 40 ur. Zatorej bi se kandidatom prva stopnja usposabljanja priznala šele z izpolnitvijo teh treh pogojev.

Pogoji za pristop k drugi stopnji usposabljanja pa so: predhodno opravljena prva stopnja usposabljanja ter najmanj IV. stopnja izobrazbe. Za to stopnjo usposabljanja se zahteva minimalno 130 ur, v obseg katerih se lahko vključi število ur prve stopnje.

Obvezni splošni modul

Opazili smo, da mora po Pravilniku za usposabljanje strokovno-organizacijskih delavcev v športu obvezni osnovni splošni del obsegati največ tretjino posamezne stopnje usposobljenosti in mora vsebovati naslednjih devet učnih predmetov: 1. Zakon o športu in nacionalni program športa v Republiki Sloveniji, 2. Zakoni in drugi domači ter mednarodni akti, vezani na šport, 3. Organiziranost športa v Sloveniji in svetu, 4. Zgodovina športa v Sloveniji in svetu, 5. Etika v športu, 6. Status športnih organizacij, športnikov, trenerjev in drugih udeležencev v športu, 7. Športni objekti, prireditve, varnost in fair play, 8. Odnosi z javnostmi in informiranje v športu in 9. Financiranje

športa. V prvi stopnji z obsegom devetih ur bi kandidati poslušali predavanja prvih štirih zgoraj naštetih učnih predmetov, v drugi stopnji usposabljanja pa bi kandidati poslušali še predavanja ostalih petih učnih predmetov.

Po zaključenem tečaju udeleženci opravljajo izpit: ustno pred izpitno komisijo, ki jo sestavljajo predsednik in dva člana. Komisijo določi nosilec programa usposabljanja. Izpit se ocenjuje opisno in sicer kot “opravil” ali “ni opravil”. Če kandidat ustnega dela izpita ne opravi v tretjem roku, se mora ponovno udeležiti tečaja usposabljanja. V drugi stopnji usposabljanja je poleg izpita predvidena tudi seminarska naloga na poljubno temo iz nogometnega sojenja.

Časovna razporeditev ur za usposabljanje nogometnih sodnikov bi izgledala takole:

<i>Stopnja usposabljanja</i>	<i>Naziv</i>	<i>Obvezni splošni del - modul</i>	<i>Osnovni specialni del ter Specifični del – modul s prakso</i>	<i>Seštevek ur po stopnjah usposabljanja</i>
I. stopnja	Strokovni delavec 1	9 ur	31 ur	40 ur
II. stopnja	Strokovni delavec 2	18 ur	72 ur	90 ur
Skupaj I. in II. stopnja		27 ur	103 ur	130 ur

Takšen program usposabljanja nogometnih sodnikov bi z izpolnitvijo ostalih pogojev Pravilnika o usposabljanju strokovno-organizacijskih delavcev v športu (razpis najmanj enega usposabljanja letno; zagotovitev ustreznih predavateljev; zagotovitev ustreznih tehničnih in učnih pripomočkov ter gradiva; zagotovitev ustreznih prostorov in opreme za teoretično in praktično izvedbo programov usposabljanja; zagotovitev seznama izpitnih vprašanj za preverjanje znanja glede na strokovne vsebine itd.), SSRSŠ najverjetneje potrdil. Z opravljeno drugo stopno usposabljanja takšnega programa pa bi nogometni sodnik svojo dejavnost lahko opravljal samostojno kot zasebni športni delavec v delavnem razmerju samozaposlitve. Kaj vse mora nogometni sodnik opraviti in kakšnim pogojem mora še zadostiti, da se samozaposli za dejavnost športnega (nogometnega) sojenja, pa bomo predstavili v naslednjem poglavju.

10.0 POKLIC NOGOMETNEGA SODNIKA IN SAMOZAPOSLITEV

V primeru, da se posameznik (nogometni sodnik) odloči, da bo svojo dejavnost opravljal neodvisno oziroma samostojno, mora zadovoljiti zahtevam 34. člena Zakona o športu. Tako lahko posameznik po tem členu opravlja naloge v športu kot zasebni športni delavec, če:

- ima ustrezno izobrazbo ali ustrezno usposobljenost za opravljanje te dejavnosti,
- ima licenco za opravljanje dejavnosti v športu, če je predpisana,
- mu ni s pravnomočno odločbo prepovedano opravljanje te dejavnosti,
- obvlada slovenski jezik,
- ima stalno prebivališče v Republiki Sloveniji.

Torej, le ustrezno usposobljen sodnik z licenco, ki obvlada slovenski jezik in ima stalno prebivališče v Sloveniji lahko opravlja zasebno sodniško delo v športu. Po Pravilniku o usposabljanju strokovnih delavcev v športu je ustrezna usposobljenost določena z osvojenjo 2. stopnjo usposabljanja strokovnih delavcev v športu. Seveda pa mora program takšnega usposabljanja potrditi SSRŠŠ.

10.1 Pridobitev statusa

Za pridobitev statusa zasebnega športnega delavca je potrebno pri MŠŠ-ju (Direktorat za šport) vložiti vlogo za pridobitev statusa. V ta namen se pošlje izpolnjen obrazec "Prijava za vpis v razvid zasebnih športnih delavcev" z vsemi zgoraj navedenimi dokazili oziroma potrdili. Če kandidat izpolnjuje vse pogoje, mu MŠŠ izda odločbo o vpisu v register zasebnih športnih delavcev. Šele po pridobitvi te odločbe lahko ta oseba začne urejati vse postopke, ki jih je treba opraviti, preden lahko prične poslovati kot zasebni športni delavec. Po prejemu odločbe poklicni športnik ali zasebni športni delavec prejme obvestilo o identifikaciji in razvrstitvi po dejavnosti oziroma "statistični list", ki ga izda Statistični urad Republike Slovenije, s čimer pridobi matično številko ter šifro in ime dejavnosti, v katero je uvrščen.

10.1.1 Prijava v davčni register in zahtevek za normirane stroške

Naslednji korak je prijava v "davčni register fizičnih oseb, ki opravljajo dejavnost". To se naredi tako, da se izpolni ustrezna prijava, ki se dobi pri pristojnem davčnem uradu - izpostavi davčnega urada. Prav tako je pri pristojni izpostavi davčnega urada treba vložiti zahtevo, da se prihodek iz dejavnosti ugotovi tako, da se od ustvarjenih prihodkov odštejejo odhodki v višini 25 %. Za določene prihodke je namreč zakonsko uveden koncept normiranih stroškov. To pomeni, da država priznava uveljavljanje stroškov, ki so nastali pri pridobivanju določenih prihodkov (npr. podjemne pogodbe, avtorski honorarji,

najemnine itd.). V bistvu gre za poenostavitev postopka priznavanja teh stroškov, saj se stroški v odstotku od celotnega prihodka priznajo avtomatično (normirani stroški). Pri tem pa lahko posameznik dokazuje in uveljavlja tudi višje stroške (dejanski stroški), če opazi, da bodo dejanski materialni stroški višji od normiranih (npr. 25 %) (www.durs.gov.si).

Zasebni športni delavec lahko po novem Zakonu o dohodnini (Zdoh-1) vloži zahtevo za uveljavljanje normiranih stroškov, če njegov/njen dohodek v zadnjih zaporednih 12 mesecih, vključno z mesecem oktobrom tekočega leta, ne presega 42.000 EUR, ne zaposluje delavcev in mu ni treba voditi poslovnih knjig in evidenc po drugih predpisih. Samozaposleni v športu, katerih dohodki presegajo 42.000 EUR bruto, morajo voditi poslovne knjige. Zahtevo je treba davčnemu organu predložiti ob vpisu v davčni register fizičnih oseb, ki opravljajo dejavnost, nato pa vsako leto pred začetkom leta, za katero se zahteva ugotavljanje dobička z upoštevanjem normiranih odhodkov. To je praviloma konec decembra tekočega leta za naslednje leto. V nasprotnem primeru pa mora zasebni športni delavec, če ne poda zahteve za ugotavljanje dobička z upoštevanjem normiranih odhodkov, voditi poslovne knjige na enak način kot samostojni podjetniki (www.artservis.org).

10.1.2 Socialno zavarovanje

Kandidat si nato pri pristojnem Zavodu za zdravstveno zavarovanje Slovenije (v nadaljevanju ZZZS) prične urejati zadeve v zvezi s socialnim zavarovanjem:

- Če zasebni športni delavec svoje storitve iz naslova statusa opravlja le kot dopolnilno dejavnost, kar pomeni, da je zaposlen drugje in obvezno zavarovan že na drugi podlagi (v skladu s 27. členom Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju), je dolžan poskrbeti le za plačevanje pavšalnih prispevkov za zdravstveno in invalidsko zavarovanje v skupnem znesku 28,48 EUR, od katerega pavšalni prispevek za zdravstveno zavarovanje znaša 2,91 EUR, pavšalni prispevek za pokojninsko in invalidsko zavarovanje pa 25,57 EUR. V takšnem primeru mu ni treba obiskati ZZZS-ja, temveč pridobi na pristojni izpostavi davčnega urada le vplačilne račune, na katere plačuje predpisane zneske (www.durs.gov.si).
- Če ni zavarovan na nobeni podlagi, se zasebni športni delavec, ki je pridobil status in torej opravlja samostojno poklicno dejavnost kot edini oziroma glavni poklic, zgleda na pristojni območni enoti ZZZS-ja, kjer uredi vse v zvezi z obveznim socialnim zavarovanjem. Z dnem vpisa pri ZZZS-ju mu prične teči pokojninska doba, sočasno je poskrbljeno še za osnovno zdravstveno zavarovanje, saj prejme

kartico ZZZS-ja, s katero lahko koristi osnovne zdravstvene storitve, po drugi strani pa mora za to v letu, ko pridobi status, plačevati socialne prispevke od izbrane zavarovalne osnove. V prvem letu je osnova za obračun prispevkov minimalna plača, v naslednjih letih pa se zavarovalna osnova za prispevke določi na podlagi dobička, ki ga ustvari v preteklem letu (www.durs.gov.si).

Prispevne stopnje za obračun socialnih prispevkov v primeru samozaposlitve (osnova za izračun je minimalna plača v decembru 2006)

Preglednica št. 4: Obračun prispevkov za december 2006

	višina pokojninske zavarovalne osnove	minimalna plača v EUR
1	neto zavarovalna osnova	331,88
2	bruto zavarovalna osnova	521,83
3	količnik za preračun iz neto v bruto	1,57233
4	prispevki za zdravstveno zavarovanje 13,45 %	70,19
.	– prisp. za zdravstveno zavarovanje (6,36 % + 6,56 %)	67,42
5	12,92%	
.		2,77
.	– poškodbe pri delu in poklicne bolezni (0,53 %)	
7	prispevki za PIZ 24,35 %	127,07
.	– prisp. za PIZ (15,50 % + 8,85 %)	127,07
9	druge dajatve 0,40 %	2,09
.	– prisp. za zaposlene (0,14 % + 0,06 %)	1,04
1	– prisp. za porodniško varstvo (0,10 % + 0,10 %)	1,04
1	PRISPEVKI SKUPAJ	199,34

Vir: www.računovodja.com

10.2 Izdajanje računov

Sledi le še opravljanje dejavnosti ter izdajanje računov v zvezi z registrirano dejavnostjo na področju športa. Smiselno je, da zasebni športni delavec izdaja mesečne račune, saj ima na ta način najboljši pregled nad svojimi prihodki, obenem pa mu izdani računi (seštevek le-teh) pomenijo tudi spremljanje in ugotavljanje trenutka, kdaj preseže morebitni mejni znesek (25.000 EUR), ko se mora prijaviti v register davčnih zavezancev za davek na dodano vrednost.

Če zasebni športni delavec postane davčni zavezanec za davek na dodano vrednost, mora spoštovati določene veljavne zakone davčne zakonodaje, ki urejajo področje davka na dodano vrednost. Kar pomeni, da morajo izstavljeni računi vsebovati vse predpisane sestavne dele, hkrati pa je treba voditi tudi knjigo izdanih in knjigo prejetih računov ter

napraviti obračun davka na dodano vrednost za obdobje, ki je določeno z odločbo o zavezanosti za davek na dodano vrednost. Po izteku vsakega davčnega leta mora zasebni športni delavec do konca aprila tekočega leta za preteklo leto oddati še dohodninsko napoved.

Če zasebni športni delavec izda račune klubu, društvu oziroma osebi, ki ni fizična, je izplačevalec sredstev v skladu z Zakonom o davčnem postopku dolžan v imenu prejemnika na račun davčne uprave odvesti akontacijo dohodnine oziroma davek po odbitku v višini 25 % od davčne osnove. Davčno osnovo pa v primeru, da je izdajatelj računa zahteval uveljavljanje normiranih stroškov, predstavlja 75 % bruto izplačanega zneska. Davek po odbitku je treba v takem primeru vedno odvesti na račun davčne uprave. Izplačevalec pa je poleg tega do konca januarja tekočega leta dolžan obvestiti prejemnika sredstev o višini izplačanih zneskov ter o višini že odvedenega davka po odbitku v preteklem koledarskem letu (www.artservis.org in www.durs.gov.si).

10.3 Odnos države do zasebnega dela v športu

Državna oblast lahko tudi z zakoni vpliva na ponudbo športnih aktivnosti. Tako lahko državna oblast z zakoni uredi dostop do posameznih del oziroma poklicev z opredelitvijo kvalifikacijskih zahtev za posamezen poklic in do posameznih programov usposabljanja oziroma izobraževanja z akreditiranjem le-teh.

Kakšen je odnos države do zasebnega dela v športu lahko najbolje ugotovimo z analizo obdavčevanja tega dela po novem zakonu o dohodnini (Zdoh-1).

V spodnji tabeli si lahko ogledamo, kakšne so razlike med obdavčevanjem dohodkov po prej veljavnem Zdoh in zdaj veljavnem Zdoh-1. Opazimo lahko, da se je davčna obremenitev stroškov dela za samostojne športne delavce zelo spremenila: če je prej lahko uveljavljal 40 % normiranih stroškov od ustvarjenih prihodkov, lahko po novem Zdoh-1 samostojni športni delavec uveljavlja le 25 %. Razlika v odstotku normiranih stroškov ni tako zanemarljiva, saj znaša kar 15 %. To pomeni, da je davčna osnova za enako delo zdaj višja za 15 % in se najbrž strokovnim delavcem v športu bolj splača uveljavljati dejanske stroške.

Ureditev po prejšnjem zakonu o dohodnini (Zdoh)

<i>Vrsta dohodka</i>	<i>Višina normiranih stroškov</i>	<i>Izjeme</i>
Dohodek iz dejavnosti	Dejanski stroški	40 % normiranih stroškov od ustvarjenih prihodkov za: <ul style="list-style-type: none"> • samostojne športne delavce • samostojne športnike • samostojne kulturne delavce • zasebne raziskovalce • zasebnike, ki opravljajo vzgojno-izobraževalno dejavnost • samostojne novinarje • duhovnike

Ureditev po veljavnem zakonu o dohodnini (Zdoh-1)

<i>Vrsta dohodka</i>	<i>Višina normiranih stroškov</i>	<i>Izjeme</i>
Dohodki iz delovnega razmerja	Ni normiranih stroškov (dohodek se zmanjša za obvezne prispevke za socialno varnost)	
Dohodki iz drugega pogodbenega razmerja	10 % dohodka + dejanski stroški prevoza in nočitve do višine, ki jo predpiše vlada z uredbo	
Dohodki iz dejavnosti	Dejanski stroški, izkazani v poslovnih knjigah	25 % ustvarjenih prihodkov za zavezance, ki: niso dolžni voditi poslovnih knjig, ne zaposlujejo delavcev in ne presegajo 42.000 EUR letno

10.3.1 Izračun prejemkov nogometnih sodnikov

V tem poglavju bomo poskušali prikazati davčne obveznosti sodnikov in njihovih nalagodajalcev (NZS-ja oziroma nogometnih klubov). Glede na to, da nas zanima neto znesek, saj mora sodnik na račun dobiti nakazan neto znesek, pogledajmo, kako bi izgledal izračun v primeru samozaposlitve in v primeru urejenega razmerja po pogodbi o delu.

1. Primer obračuna davkov in prispevkov prejemkov nogometnih sodnikov v primeru samozaposlitve je prikazan v spodnjem prikazu (primer 100 EUR)

Izračun za neto znesek 100 EUR je:

Če upoštevamo, da je:

- višina neto zneska: bruto znesek zmanjšan za višino akontacije dohodnine,
- osnova za odmero dohodnine: bruto znesek zmanjšan za 25 % od bruto zneska (ker so normirani stroški 25 %),
- akontacija dohodnine: 25 % od osnove za odmero dohodnine (po Zakonu o dohodnini),
- informativna akontacija dohodnine pri 25 % normiranih stroških je $0,23077 \times$ neto znesek,

je izračun sledeč:

Neto znesek	100 EUR (23.964,00 SIT)
Akontacija dohodnine	23,08 EUR (5.530,89 SIT)
Bruto znesek	123,08 (100 EUR + 23,08 EUR) (29.494,89 SIT)
Normirani stroški	30,77 EUR (25 % od 123,08 EUR) (7.373,72 SIT)
Osnova za odmero akontacije dohodnine	92,31 EUR (123,08 EUR – 30,77 EUR) (22.121,17 SIT)

10.3.2 Primer obračuna davkov in prispevkov prejemkov nogometnega sodnika po podjemni pogodbi

V praksi je najpogostejši način plačevanja nogometnih sodnikov po podjemni pogodbi. Takšno pogodbo lahko uporabimo, če ne gre za osebno delo za plačilo, vključenost v delovni proces in ne gre za nepretrgano delo po navodilih in pod nadzorom delodajalca. V športu se po možnosti pogodbene ureditve dela največkrat uporablja podjemna pogodba (pogodba o delu). Po 619. členu Obligacijskega zakonika se s podjemno pogodbo podjemnik (delavec) zavezuje opraviti določen posel, kot je izdelava ali popravilo kakšne stvari, kakšno telesno ali umsko delo ipd., naročnik pa se zavezuje, da mu bo za to plačal. Pri podjemni pogodbi je bistvena izpolnitev oziroma predmet izpolnitve (npr. sojenje nogometne tekme). Bistveni element podjemne pogodbe je namreč podjemnikova odgovornost za uspeh dela (dosežek). Plačilo se izvrši le za dosežen dogovorjen rezultat dela (www.pic.si). Pri tem moramo paziti na to, da je:

- višina neto zneska: bruto znesek zmanjšan za višino akontacije dohodnine,
- osnova za odmero dohodnine: bruto znesek zmanjšan za 10 % od bruto zneska (ker so normirani stroški pri podjemni pogodbi, kjer gre za enkratno delo, 10 %),
- akontacija dohodnine: 25 % od osnove za odmero dohodnine (po Zakonu o dohodnini),
- informativna akontacija dohodnine pri 10 % normiranih stroških je $0,29032 \times$ neto znesek.

Prispevki in davki, ki bremenijo nalagodajalca (NZZ oziroma nogometne klube):

- prispevek za pokojninsko in zdravstveno zavarovanje (PIZ): 6 % od bruto zneska
- prispevek za zdravstveno varstvo: 2,8 EUR (672 SIT)
- posebni davek na določene prejemke: 25 % od zneska akontacije dohodnine

Izračun je sledeč:

Neto znesek	100 EUR (23.964,00 SIT)
Bruto prejemek (neto $\times 1,290322580645$)	129,03 EUR (30.921,29 SIT)
Normirani stroški (10 % od bruto)	12,9 EUR (3.092,13 SIT)
Osnova za davek od osebnih prejemkov	116,13 EUR (27.829,16 SIT)
Akontacija dohodnine (25 %)	29,03 EUR (6.957,29 SIT)

Prispevek za PIZ (6 %)	7,74 EUR (1.855,28 SIT)
Prispevek za zdravstveno varstvo	2,91 EUR (697,35 SIT)
Posebni davek na določene prejemke (25 % od bruto)	32,26 EUR (7.730,32 SIT)

Po delovno pravni zakonodaji, ki je veljala do 1. 1. 2003, je bila pogodba o delu inštitut delovnega prava. Od tedaj naprej pa opazimo, da zakonodajalec nekako sili delodajalce, da se čim več delovnih razmerij spravi v okvir zaposlitve. S temi rešitvami (podjemno pogodbo) naj bi se povečalo zaposlenost, spodbujalo večjo socialno in zdravstveno varnost delavcev in seveda posledično plačevanja prispevkov. Za športna društva pomeni to "finančni udarec", zaradi katerega poskušajo opravljanje svojih dejavnosti izvajati v okviru različnih pogodb (www.pic.si).

Iz izračunov lahko opazimo, da ima nalogodajalec z davčne plati večje obveznosti pri plačilu sodnikov prek podjemne pogodbe kot pa v primeru, da bi samozaposleni nogometni sodnik izdajal račune za opravljanje sodniške dejavnosti na področju športa. Ne smemo pa pozabiti na visoke socialne prispevke, ki jih mora za opravljanje takšne dejavnosti mesečno plačevati samozaposleni in je s tega vidika nekoliko na slabšem tudi samozaposleni nogometni sodnik. Obenem pa lahko omenimo tudi, da se samozaposlenemu nogometnemu sodniku skoraj bolj spleča ugotavljati dejanske stroške, saj največkrat presegajo tistih 25 % normiranih stroškov. Vzemimo primer, da nogometni sodnik pri neto plačilu 100 evrov prepotuje približno 200 kilometrov v obe smeri (npr.: iz Nove Gorice v Ljubljano in nazaj) in se potni stroški obračunajo po 0,29 EUR na kilometer. Potem, če upoštevamo zgornji primer, znašajo potni stroški 58 evrov, kar ob preprostem izračunu znaša 47,1 %. Če damo za primer 280 evrov - toliko, kot približno dobijo glavni nogometni sodniki na tekmah 1. SNL, pa se to vsekakor bolj spleča. Pri isti kilometrini (200 km) znaša to le slabih 17 % celotnega prejemka in se samozaposlenemu bolj spleča ugotavljati normirane stroške, ki znašajo 25 %. Torej se samozapolitev za nogometne sodnike priporoča, ko le-ti s posameznim poslom oziroma sojenjem dovolj zaslužijo (tako za plačevanje prispevkov kot tudi za ugotavljanje normiranih stroškov).

11.0 ZAKLJUČEK

Po Pravilniku za usposabljanje strokovnih delavcev v športu, ki ga je na podlagi 16. člena Zakona o športu sprejel Strokovni svet Republike Slovenije za šport (SSRSŠ), je ustrezna usposobljenost za opravljanje nalog v športu kot zasebni športni delavec najmanj usposobljenost druge stopnje določenega programa, ki pa ga mora potrditi SSRSŠ. Ker Nogometna zveza Slovenije (NZS) trenutno nima ustreznega potrjenega programa usposabljanja nogometnih sodnikov, je bil namen te diplomske naloge izdelati hipotetični model usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji, ki bi bil v skladu s Pravilnikom o usposabljanju strokovnih delavcev v športu z upoštevanjem smernic, ki jih uvaja Konvencija Evropske nogometne zveze (Uefe) o usposabljanju nogometnih sodnikov.

Z analizo modela usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji in modela usposabljanja nogometnih sodnikov Uefe sem opazil, da noben model ni v skladu s Pravilnikom o usposabljanju strokovnih delavcev v športu. Model usposabljanja nogometnih sodnikov Uefe uvaja mnogo novih smernic in rešitev perečih problemov v usposabljanju nogometnih sodnikov. NZS je kot polnopravni član Uefe aktivno pristopil h Konvenciji o usposabljanju nogometnih sodnikov in takšne smernice že aktivno izvaja. Uefin sistem o usposabljanju nogometnih sodnikov je zatorej lahko vgrajen v naš sistem. Bistvo Uefine Konvencije o usposabljanju nogometnih sodnikov je dvig kvalitete samega usposabljanja in nenazadnje tudi kvalitete nogometnih sodnikov.

Trenutno se v Sloveniji ustrezno usposobljenost po merilih za usposabljanje strokovnih delavcev v športu uveljavlja le za nogometne sodnike mednarodnega ranga. Menim, da bi bilo smiselno uvesti takšen sistem že na samem začetku usposabljanja nogometnih sodnikov ter tako dvigniti kvaliteto in nenazadnje tudi ambicije in motivacijo za takšen poklic. Med drugim bi takšen model usposabljanja nogometnemu sodniku omogočil, da bi z osvojenjo drugo stopnjo usposabljanja svojo dejavnost opravljal samostojno kot zasebni športni delavec v delovnem razmerju samozaposlitve. Hipotetični model usposabljanja nogometnih sodnikov v Sloveniji bi torej lik nogometnega sodnika najverjetneje postavil v bolj profesionalno luč. Iz hipotetičnih izračunov sem ugotovil, da mora samozaposleni nogometni sodnik za opravljanje svoje dejavnosti mesečno plačevati visoke socialne prispevke ter da se v večini primerov bolj spleča ugotavljati dejanske stroške, saj največkrat presegajo tistih 25 % normiranih stroškov.

Glede na to, da se tako pri nas kot tudi v ostalih članicah Uefe že aktivno uvaja program za usposabljanje sodnikov po Uefini Konvenciji o usposabljanju nogometnih sodnikov, lahko opazimo, da postaja usposabljanje nogometnih sodnikov kvalitetnejše in bolj profesionalno. S predstavljeno hipotetično ureditvijo programa za usposabljanje nogometnih sodnikov, ki bi bil v skladu s Pravilnikom o usposabljanju strokovnih (strokovno-organizacijskih) delavcev v športu in bi ga potrdil SSRSŠ, menim, da bi usposabljanje nogometnih sodnikov dobilo še dodaten zagon. Nogometni sodniki bi nenazadnje bili seznanjeni tudi z ostalimi ključnimi temami na področju športa in nogometa. Posledično bi se najbrž tudi njihov ugled tako v medijih kot v javnosti izboljšal ter postal bolj profesionalen.

Kljub vsemu pa menim, da bi tudi državna oblast lahko še marsikaj naredila za dvig

profesionalnosti športnih funkcionarjev oziroma sodnikov. Državna oblast bi lahko zakonsko uredila status nogometnega oziroma športnega sodnika. S tem bi nogometni sodnik posredno postal bolj verodostojen. V Franciji so denimo status nogometnega sodnika izenačili s poklici, ki imajo status javne koristi in postali so javni uslužbenci. Poleg tega so nogometne sodnike tudi manj obdavčili, kar bo seveda pripomoglo k atraktivnosti tega poklica.

12.0 LITERATURA IN VIRI

Button, C. In Petersen, C., (2005). Quantifying the physiological demands of football refereeing with GPS tracking technology. Pridobljeno 4. 3. 2006, iz <http://www.hpc.otago.ac.nz/db/news/upload/store/Referee%20report.pdf>

Dietl, H., Franck, E. in Nüesch, S. (2006). Are voluntary salary cap agreements self-enforcing? *European Sport Management Quarterly*, 6. Pridobljeno 11. 1. 2007, iz <http://www.informaworld.com/smpp/content~content=a749273659~db=all>

Friman, M., Nyberg, C. in Norlander, T. (2004). Threats and aggression directed at soccer referees: an empirical phenomenological psychological study. *The qualitative report*, 9, 652-672. Pridobljeno 8. 9. 2006, iz <http://www.nova.edu/ssss/QR/QR9-4/friman.pdf>

Giulianotti, R. (1999). *Football, a sociology of the global game*. Cambridge: Polity Press

Groot, L. (2005). Referees among most important players in soccer tournaments. Pridobljeno 3. 3. 2006, iz http://igitur-archive.library.uu.nl/USE/2006-1201-222741/Groot_05-Referees-among-Most-Important-Players-in-Soccer-Tournaments.pdf

Helsinkiško poročilo o športu. (1999). Pridobljeno 3. 4. 2006, iz <http://www.sportdevelopment.org.uk/helsinkireport.pdf>

Improving employment in the field of sport in Europe through vocational training. Vocasport (2004). Pridobljeno 7. 8. 2006, iz http://ec.europa.eu/sport/documents/lotvocasport_en.pdf

Janie, F. (summer, 2006). Mental preparation: How to deal with pressure on the pitch. Pridobljeno 9. 10. 2006, iz http://www.thefa.com/NR/rdonlyres/000177a2/srhpabieiygerkizopjtlldewkinrymd/8878_FA_Referee.pdf

Karon, T. (2004). Can football survive the future? Pridobljeno 11. 5. 2006, iz <http://www.time.com/time/europe/arts/article/0,13716,1017160,00.html>

Kolenc M. (2005). Viri financiranja športnih društev. Pridobljeno 20. 8. 2006 iz <http://www.slideshare.net/mkolenc/kam-po-denar/>

Lane A. M., Nevill A. M., Ahmad N. S. in Balmer N. (junij, 2006). Soccer referee decision-making: „Shall I blow the whistle?“ *Journal of sports science and medicine*, 5, 243-253. Pridobljeno 8. 8. 2006, iz <http://www.jssm.org/vol5/n2/9/v5n2-9pdf.pdf>

Mallaguti, V. (2002). *I conti truccati del calcio*. Carocci

Mason, C. in Lovell, G. (2000). Attitudes, expectations and demands of English premier league football association referees. *Football studies*, 3, 88-102. Pridobljeno 6. 4. 2006, iz <http://www.aafra.org/SportsLibrary/FootballStudies/2000/FS0302h.pdf>

- Milanovic, B. (2006). Globalisation should play ball and take its cue from soccer. Pridobljeno 6. 5. 2006, iz <http://www.busrep.co.za/index.php?fSectionId=561&fArticleId=3109427>
- Milanovic, B. (2006). Learning globalisation from football. Pridobljeno 3. 5. 2006, iz <http://webdiary.com.au/cms/?q=node/1222>
- Minardi, E. (2006) Il calcio globalizzato: uno spettacolo, un sistema economico, un universo di emozioni e di simboli. Pridobljeno 8. 9. 2006, iz http://www.racine.ra.it/bibzucchini/riflessioni1/r20_calcio_globalizzato.htm
- Murphy, P. (1998) The third team: An interview with David Elleray, the spokesman for the premier league referees. Pridobljeno 11. 12. 2006, iz <http://www.le.ac.uk/sp/sf-review/97-98/foot9798secure.pdf>
- Pascale P., (2007) New law in France protects referees. Uefadirect, 57, 6-8. Pridobljeno 3. 3. 2007, iz <http://www.uefa.com/newsfiles/493209.pdf>
- Retar, I. (1992). Športni marketing ali kako tržiti šport. Koper: Polo
- Rickman N. in Witt R. (2005). Favouritism and financial incentives: a natural experiment. Pridobljeno 10. 11. 2006, iz http://www.econ.surrey.ac.uk/discussion_papers/2005/DP01-05.pdf
- Smith, A. (13.12.2006). Modern ideas on referee training. Referee magazine. Winter 2006/2007, 24-27. Pridobljeno 2. 2. 2007, iz <http://www.thefa.com/NR/rdonlyres/00019493/rtyypdmxxkbxujiywjviketzghzngl/winteredition.pdf>
- Soederman, S. in Dolles, H. (2005). Globalization of Sports – The Case of Professional Football and its International Management Challenges. Pridobljeno 6. 5. 2006, iz <http://www.fek.su.se/inst/faculty/Publications/1685.pdf>
- Šajn, V. (2007). Pravila nogometne igre. Ljubljana: Nogometna zveza Slovenije
- The Corsham referee newsletter. (2006). Pridobljeno 5. 6. 2006, iz <http://mysite.wanadoo-members.co.uk/corshamref/sub/newsletter/news06feb.htm>
- The direction and development of European football over the next decade. (2005). Vison Europe. Pridobljeno 4. 3. 2006, iz <http://www.uefa.com/newsfiles/374875.pdf>
- Vasle, J. (2002). Fuzbal, tango in polka. Ljubljana: Mladinska knjiga
- Zavrl, A. (2006). Organiziranost nogometa v mednarodnih in slovenskih okvirih. Pridobljeno 3. 1. 2007, iz http://www.oks-zsz.si/seminar/6-Ales_Zavrl.pdf

VIRI

Konvencija o usposabljanju nogometnih sodnikov Uefe

Splošni pravilnik Zveze nogometnih sodnikov Slovenije

Uredba o uvedbi in uporabi standardne klasifikacije poklicev (UL RS, št. 28-1641/1997)

www.ajpes.si

www.artservis.org

www.durs.gov.si

www.fifa.com

www.mss.gov.si

www.nzs.si

www.pic.si

www.racunovodja.com

www.sic-sport.si

www.uefa.com